

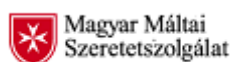
TUDÁSTÁR

az idősellátással kapcsolatos szakirodalmakból

EFOP-1.9.8-17-2017-0001

Szervezetfejlesztés a konvergencia régiókban

Készítette: helyzetfelmérő team, 2018

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A bentlakásos idősellátásban végzett szociális munka speciális problémái. Nemzetközi szöveggyűjtemény az idősellátásban dolgozó szociális munkások továbbképző kurzusai számára. (Szerk.: Földiák András – Kozma Judit), NCSSZI, Budapest, 2011.

<http://szociologiaszak.uni-miskolc.hu/segedanyagok/BISP.pdf>

Ez a szöveggyűjtemény hiánypótló a bentlakásos idősellátással foglalkozó szakirodalmi tárban, hiszen nemzetközi vetületű szakirodalom ebben a témában még nem került feldolgozásra. A kiadvány célja egyrészt egy ún. paradigmaváltás a nemzetközi szociálpolitikai trendek bemutatásával, másrészt pedig annak körüljárása, hogy az utóbbi évtizedekben miként változott meg az idősellátás szemlélete és ezzel a gyakorlata is. Továbbá a szolgáltatások területén dolgozó vezetők számára hatékony eszközöt kívánnak adni munkatársaik továbbképzéséhez (in-service képzés). Az első rész az idősödő társadalmak problémáira megfogalmazott szociálpolitikai válaszokat ismerteti. A második rész pedig azokat a szolgáltatás során felmerülő problémákat boncolgatja, amelyekkel a mindennapi munka során találkozhatnak az idősellátásban dolgozó szakemberek. Függeléként társul az idősellátás kérdéseinek tanulmányozásához magyar nyelven megjelent szakirodalmi lista is.

Kulcsszavak: in-service, jóléti állam átalakulása, szociális szolgáltatások, szociális ellátás intervenciók stratégiák, narratív megközelítés, kockázatfelmérés, hosszú távú gondozás, idősödés

Az idősek szociális gondozása – KSH, Budapest 2004

A Központi Statisztikai Hivatal kiadványa az idősek növekvő számának és arányának változása kapcsán megállapítja, hogy az „ebből adódó korstruktúra-torzulás az öregkori ellátási teher fokozott arányú növekedését okozza, vagyis növekszenek az egészségügyi ellátásra, a nyugdíjakra és nem utolsósorban az idősek szociális ellátására fordítandó összegek”. Elemzésük alapvetően az alapellátási formák, a nappali és a bentlakásos intézmények sajátosságait, főbb jellegzetességeit – ezek időbeli és területi alakulását – vizsgálja. Több vizsgálattal egyetemben felvetik, hogy a szociális törvényben előírt személyes gondoskodás elemei – a jogalkotói szándékkal ellentétesen – a gyakorlatban alig épülnek egymásra, a települési önkormányzatok a szolgáltatásokat nem mindig tudják biztosítani, így feltételezhető, hogy olyanok is bekerülnek a tartós ápolást biztosító intézményekbe, akiknek ellátása még otthoni környezetben, alacsonyabb fajlagos költségekkel is biztosítható lenne. Ugyanakkor a lakosság részéről növekszik az ellátások iránti igény, azonban a kapacitások bővülése elmarad a kereslet gyors növekedése mögött, amelynek elsősorban pénzügyi-gazdasági okai vannak.

Kulcsszavak: idősek szociális ellátása, házi segítségnyújtás, szociális étkeztetés, falugondnoki szolgáltatás, nappali ellátás, bentlakásos intézmények

Az időskorúak társadalmi helyzete és ellátása. A szociális alapszolgáltatások szöveggyűjteménye. Magyar Máltai Szeretetszolgálat Jelzőrendszeres Házigondozás Országos Módszertani Központ, 2005

A szöveggyűjtemény célja elsősorban, hogy az öregedő társadalom problémájával foglalkozók, valamint a gondozók ismereteinek bővítése. Struktúráját tekintve három nagyobb részre tagolható a mű. Az első rész az időskorúak társadalmi helyzetét mutatja be különböző eszközökkel. Itt két téma kerül fókuszba: az egyik a társadalom korstruktúrájának fokozatos átrendeződése, míg a másik az egyre

növekvő számú idős emberek mikrokörnyezetében történő változások. Az erre adott intézményi válasz története kerül megfogalmazásra a második fejezetben. Végül pedig a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás kezdeti időszakáról kaphatunk információt. A fejezeteken végighaladva képet kapunk arról, hogy miként változott az idős emberek problémáival foglalkozó ellátórendszer. A fejezetek végén lévő összefoglalók rendszerbe szedik az ismereteket és elgondolkodtatásra készítetik az olvasót.

Kulcsszavak: öregedő társadalom, idős emberek, demográfia, népesedési folyamatok, generációváltás, családszerkezet, életfeltételek, alapellátás, szociális gondozás, szociális szolgáltatások, jelzőrendszeres házigondozás, gondozási struktúra, COST A5 projekt

Bácskay Andrea (2003): Életkörülmények a szociális otthonokban. Kapocs, II. évf. 2. szám

<http://ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2003/115/news>

1997-ben valamennyi szociális intézmény működési engedélye felülvizsgálatra került a 161/1996 (XI.7.) kormányrendelet értelmében, melynek eredményeképpen az otthonok nagy része csak ideiglenes működési engedélyt kapott, mivel tárgyi és/vagy személyi feltételei nem feleltek meg a követelményeknek. Ez a tanulmány vizsgálja a különböző típusú és fenntartású, valamint különböző földrajzi elhelyezkedésű tartós bentlakásos intézmények jogszabályi előírásoknak való megfelelését. A kutatást elemzését a vonatkozó jogszabályok, az állami számvevőszéki, az ombudsmani jelentések, valamint a témához köthető egyéb tanulmányok is segítették. Megállapítást nyert a tanulmányban, hogy a szociális otthonok nem csak az ellátás színvonalában, adottságaikban különböznek egymástól, hanem komoly eltérések mutatkoznak abban is, hogy területileg hol helyezkedik el az országban, ki a fenntartója és milyen ellátásra szakosodott. Az ellátottsági mutatók leginkább attól függenek, hogy milyen fenntartás alatt működik egy intézmény. A kutatás szerint az azonos megyékben lévő, azonos típusú otthonok közül az önkormányzati fenntartású intézmények rosszabb mutatókkal rendelkeznek, mint a nem önkormányzatiak. Érdekes eredménye a vizsgálatnak a különböző típusú otthonok hierarchiába rendeződése is, melynek az alján a pszichiátriai és szenvedélybetegek otthonai, míg a csúcson az időskorúak otthonai helyezkednek el. Ezt a kialakult helyzetet tovább erősítheti az intézmények területi elhelyezkedése is, hiszen a pszichiátriai és szenvedélybetegeket ellátó intézmények több mint fele községben található.

Kulcsszavak: működés, jogszabály, fenntartó, tanulmány, ellátottsági mutató, vizsgálat, férőhely

Dr. Bajzáthné Komár Mária – Kiss Györgyi – Dr. Talyigás Katalin: A Szolid projekt idősekkel kapcsolatos szolgáltatási koncepciója

A SZOLID projekt keretében 2002-ben kormányzati megrendelésre vizsgálták szakértők, hogy milyen változtatások érdemesek a szociális törvényben, ezáltal a szociális ellátásokban véghezvinni. A tanulmány szerzői ezt teszik meg az idősellátásra vonatkozóan. A dolgozatot öt fő részre lehet osztani: elsőként egy helyzetképet kapunk az idősekről Magyarországon, majd a meglévő szociális szolgáltatások kerülnek bemutatásra. A harmadik rész a szociális szolgáltatások, időseket érintő jogszabályokat elemzi. A negyedik fejezet a program céljait foglalja össze, az ötödik pedig javaslatokat fogalmaz meg előbbiekre elérésére.

Kulcsszavak: idősellátás, idősgondozás, demográfia, szociális alapszolgáltatások, házi segítségnyújtás, szociális étkeztetés, idősek nappali ellátása, szociális szakosított ellátások, időskorúak gondozóháza, idősek otthona

Bihari Ildikó – Cibere Ibolya – Csoba Judit – Kerekes Noémi – Rácz Andrea (2015): Az aktív idősödést támogató innovációk közép-európai gyakorlatai. Kapocs XIV. évf. 2. szám

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2015/166/news>

A cikk szerzői egy európai kezdeményezésű fejlesztési program, a HELPS (Housing and Home-Care for the Elderly and Vulnerable People and Local Partnership Strategies in Central- European Cities) projekt keretében megvalósult innovatív gyakorlatait vizsgálták meg. A program az idősek és a fogyatékkal élők társadalmi kirekesztettségének a csökkentését tűzte ki célul. A projektben nyolc közép-európai ország vett részt, és 12 szervezet (helyi önkormányzatok, civil szervezetek) készített innovatív fejlesztéseket. A jó gyakorlatok között voltak olyanok, melyek az otthonmaradást különböző, az otthonápolást segítő szolgáltatásokkal érnék el (Magyarország, Szlovákia), mások a lakás kényelmi funkcióit igazítanák az idősek és fogyatékkal élők szükségleteihez (Ausztria, Németország, Olaszország), míg a harmadik csoport az információhoz való minél szélesebb hozzáférésben látta a megoldást (Csehország, Lengyelország, Szlovénia).

Kulcsszavak: idősgondozás, jó gyakorlatok, IIKT, AAL, HELPS program,

Dr. Boga Bálint (szerk.) (2014): Idősgondozási kézikönyv. Geriátriai Szolgáltatások Kézikönyve. A magyarországi idősothonok és hospice-ok adatbázisával. Geriáter Service Kiadó, Budapest

Az Idősgondozási kézikönyv negyedik kiadása. A kiadvány két nagy részre tagolható: a bevezető tanulmányokból, interjúkból, valamint egy ún. regiszterből, amely a hazai idősothonok, otthoni betegápolók és hospice-ok adatbázisát tartalmazza több szempontú bontásban (idősothonok Budapest, idősothonok megyék szerint, idősothonok mutatói – betegségcsoportok szerinti betegápoló intézmények Budapest és megyék szerint, 24 órás ügyeletek Budapest és megyék szerint, tulajdonos típusa szerinti keresési lehetőségek, valamint hospice szolgálatok jegyzéke). A tanulmányok középpontjában az időskort érintő betegségek gyógyszeres kezelésének lehetőségei állnak. Helyet kaptak a kiemelt szakterületek, illetve betegségek és azok kezelése, mint például a hipertónia, diabétesz, érbetegségek, vénás trombózis, gasztroenterológiai betegségek, mozgásszervi betegségek stb. Ezen kiadvány plusz értéket kapott azzal, hogy a pszichiátriai-pszichológiai tanulmányokat a szakma kiváló szaktekintélyei írták, így az időskor lelki jelenségei is megjelentek a kötetben. Ismeretet kaphatunk az időskorban jelentkező depresszív kórképekről, a depresszió kezelésének szempontjairól, a személyiségzavarokról és gyógyszeres kezelésükről. Fontos helyet kap ebben a struktúrában az időskori demencia, az időskori zavartság, a szkizofrénia kezelése. A kiadvány érinti az időskori bőrbetegségek kezelésének lehetőségeit, valamint a hospice-ellátás kérdését. Az idősellátás tematikáját kiegészíti és ezzel teljessé is teszi az ápolás-gondozás, illetve gondoskodás témaköre. A kötet

Kulcsszavak: gondozás, tanulmány, idősothon, betegápolás, hospice, időskori betegségek, depresszív kórképek, érbetegségek, diabétesz, gasztroenterológia, mozgásszervi betegségek, hospice ellátás, Alzheimer, Parkinson, szkizofrénia, időskori zavartság, gyógyszeres kezelés, 24 órás ügyelet

Brettner Zsuzsanna (2013): Az időspolitikai lokális interpretációi – Doktori értekezés tézisei. Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, „A kormányzás területi, történeti és társadalmi dimenziói program”, Interdiszciplináris Doktori Iskola

<http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/brettnerzsuzsannatezis.pdf>

Az értekezés alapvetően arra keres választ, hogy miként következnek be a lokális időspolitika az a változása, mely során az aktív idősor eszméje beépül a helyi szakpolitikába. Tekintettel a problémakört meghatározó nemzetközi, illetve nemzetállami időspolitikai dokumentumokra, a tárgykör úgy pontosítható, hogy a dolgozat célja annak megértése, hogy az új időspolitikai törekvések milyen módon jutnak el a nemzetközi szinttől, a nemzetállami szinten keresztül, a lokális szintig. A hazai helyi önkormányzatok időspolitikája megmaradt-e a jogszabályokban megfogalmazott szolgáltatásszervezési kötelezettségek teljesítésénél, vagy pedig az önkormányzatok képesek követni az időspolitika nemzetközi és nemzeti szintű változásait?

Az időspolitika nemzetközi és nemzeti szintű változásait kísérő diskurzusok megkezdtek-e ezeken a szinteken, vagy pedig részévé váltak a helyi időspolitikai diskurzusoknak, átalakítva azt, hogy milyen módon értelmezik a helyi önkormányzatok az időspolitikat? Az értekezés tudományos eredménye az önkormányzati időspolitika diszkurzív szempontú vizsgálata. Noha az idősor interpretációjával kapcsolatban elérhető hazai vizsgálatok, a helyi önkormányzatok időspolitikájának interpretatív nézőpontú vizsgálatára eddig még nem került sor.

Az időspolitika vonatkozó kommunikáció vizsgálatán keresztül – a helyi hatalom esélyegyenlőségi programjait vizsgálva – láthatóvá vált az időspolitika lokális értelmezési keretrendszere. Egyidejűleg az értelmező közpolitika elemzés segítségével megvalósíthatóvá vált az esélyegyenlőségi programok származtatott szövegeinek interdiszciplináris megközelítésű vizsgálata.

Kulcsszavak: idősödés, időspolitika, időspolitikai elemek, önkormányzati szolgáltatásszervezés

Callone, Patricia – Kudlacek, Connie – Vasiloff, Barbara – Manternach, Janaan – Brumback, Roger (2011): 300 jó tanács Alzheimer-kórral élőknek és gondozóiknak. Zafir Press

A kötet nagy segítséget nyújt az Alzheimer-kórral élők hozzátartozóinak, a segítségnyújtásban résztvevő szakembereknek, de még az enyhe stádiumban lévő betegek számára is. A tanácsok hiteles forrásokból fogalmazódtak meg, hiszen olyan emberek gondolatai kerültek megfogalmazásra, akik naponta dolgoznak és élnek Alzheimer-kórban szenvedőkkel. A könyv fő célja, hogy olyan tanácsokat adjon a betegséggel küzdőknek, valamint az őket gondozóknak, mely a megmaradt képességek, készségek, adottságok felszínre hozását segítik. A betegség minden stádiumát végigjárnak a szerzők, fontosnak tartják, hogy a gondozók, családtagok számára olyan hasznos tanácsot adjanak, mellyel megérthetik, hogy milyen folyamatok zajlanak le az Alzheimer-kóros emberek agyában, hiszen ismeretekkel segítségükre lehetnek abban, hogy vágyaikat kifejezhessék, valamint abban, hogy képességeiket a lehető legtovább megtarthassák. Minden fejezet helyzetleírással kezdődik, majd ezt áttekintés követ a betegség stádiumáról, valamint arról, hogy a betegség hogyan befolyásolja az agy működését az egyes stádiumokban. Kördiagramok és ábrák szemléletessé teszik a szöveges magyarázatot. Nem csak a gondozók számára fogalmaznak meg tanácsokat, hanem általános tanácsok is segítik az Alzheimer-kórral küzdőket és segítőiket. A közölt módszerek alkalmasak arra, hogy a beteget segítő fókuszálni tudjon a megmaradt képességekre és a lehető legtöbbet tudjon kihozni a betegből az adott stádiumban. A könyv második részében gyakran ismételt gondozói kérdésekre adnak választ a szerzők, amelyek sokat segíthetnek bizonyos helyzetekben való reagálásra. Nem marad el a hazai Alzheimer-kórral élő segítő szervezetek, intézmények bemutatása és orvosi szakkifejezések magyarázata sem a kötetből.

Kulcsszavak: Alzheimer-kór, stádium, amnézia, demencia, kognitív zavar, Mini Mental State, progresszió, pszichomotoros funkció

Coler, M.S. – Vincent, K.G. (Szerk.) (1999): Pszichiátriai mentálhigiénés szakápolástan. Medicina, Budapest

A könyv elsősorban gyakorlati ápolástani tudást közvetít pszichiátriai és mentálhigiénés problémák fennállása esetén. Segítséget nyújt probléma felismerésben, definiálásban, ápolási, gondozási tervek elkészítésében, kivitelezésében. Az idősellátás esetében a delíriumhoz köthető alvászavarok, a gondolkodási zavarok, a verbális kommunikáció zavarai, míg a demenciához köthetően az inkontinencia, a megváltozott táplálkozás és zavarai, a szerepteljesítmények romlása, a megváltozott szociális kapcsolatok, a reménytelenség, és az agresszivitás kérdéseiben nyújt segítséget. Mindemellett a szenvedélybetegségek, az egyes pszichiátriai kórképek, hangulat, szexuális, evési, alkalmazkodási zavarok kezelésében segítheti a szociális ellátásokban dolgozók munkáját. A könyv alapvetően ápolási fókuszú, azonban tömörsége, összetettsége, lényegre törő szerkesztése komoly rendszerező, problémafeltérképező és megoldó szemléleti és tudásbeli segítséget biztosít minden szakember számára.

Kulcsszavak: pszichiátriai, mentálhigiénés ápolás, ápolási tervek, delírium, demencia, pszichoaktív szerek, szenvedélybetegség, pszichiátriai kórképek, zavarok

Cs. Horváth Zoltán (2014): Az integrált egészségügyi és szociális ellátás létrehozásának lehetőségei, Doktori (Ph.D.) értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar, Egészségtudományi Doktori Iskola

http://ltsp.etk.pte.hu/portal/wp/File/Doktoriiskola/Teziszfuzetek/CsHorvathZ_dissz.pdf

Az értekezés célja, hogy felmérje az idősek számára szervezett ellátásokat az egészségügyi és szociális rendszerben egyaránt, így az otthoni szakápolás egészségbiztosítási vonatkozásainak elemzésére, a szociális házi segítségnyújtás kapacitásának és finanszírozásának értékelésére, az intézményi keretek között nyújtott szociális idősellátások elemzésére is sor kerül. A hazai egészségügyben történő betegápolás finanszírozásának kérdéskörébe is betekintést nyerhetünk. Részletesen bemutatásra került a magyarországi szociális ellátórendszer, külön taglalva az alap és szakosított ellátásokat. Egy igen érdekes és fontos témát boncolgat a szerző az integrált ellátórendszer tárgykörében, hiszen a fejlett országokban a szociális és egészségügyi rendszerek együttműködése kiemelt egészségpolitikai kérdés és ezen igény hazánkban is folyamatosan napirenden van, de áttekintése és a konkrét program kidolgozása még megoldásra vár. Az értekezés számos új eredményt és gyakorlati hasznosítási lehetőséget is feltár.

Kulcsszavak: ellátórendszer, idősellátás, finanszírozás, kapacitás, törvény, egészségügy, szociális ellátás, jogszabály, alapszolgáltatás, szakosított ellátás

Cseri Péter (2002): Segítségnyújtás a végeken – Magyar Hospice - Palliatív Egyesület, Budapest

A könyvben szereplő tanulmányok a haldokló betegek és hozzátartozóik pszichés, szociális és spirituális támogatásában nyújtanak ismereteket. A szenvedés, a halál, a veszteség olyan mindenkit érintő kérdések, amelyekről ugyan sokszor nem szívesen hallunk, ugyanakkor életünk megkerülhetetlen

velejárói. A tanulmányok közös gondolata, hogy az emberi méltóság, az „istenarcúság” tisztelete különösen fontos súlyos beteg, haldokló embertársaink és hozzátartozóik segítése során. Ehhez nyújt a könyv olyan szakmai, lelki, szellemi segítséget, amely az idősellátással foglalkozó szervezetek, szakemberek számára kiemelten fontosak lehetnek. Kulcsterületek az életminőség fogalmi kérdései, a családtagok, a szakemberek, az önkéntesek életminősége, a spiritualitás dimenziója: a szenvedés, a fájdalom, az értelemkeresés, a transzcendencia. A család, annak félelmei, gondjai, kommunikációja, segítése, az otthoni ellátás kihívásai, helyzete, valamint a segítőköt fenyegető stressz, és a megbirkózási módszerek.

Kulcsszavak: hospice, halál, haldoklók gondozása, élet-halál etikai dilemmái

Dr. Égerházi Anikó – Dr. Balla Petra – Dr. Süveges Ágnes – Dr. Andrejkovics Mónika – Dr. Degrell István (2002): Mi „baja” lehet a demens betegnek? Hippocrates IV/2.

<http://hippocrateslap.hu/uploads/ujtag/2002-2/mi-baja-lehet-a-demens-betegnek.pdf>

Egy igen fontos területet járnak körbe a szerzők a demenci tüneteinek feltérképezésével, hiszen a demencia szindróma, azaz tünetegyüttesként jelenik meg, vagyis hasonló tüneti kép mögött számos más betegség állhat. Ennek kiderítése elsőrendű feladat a terápiás szempontból. A cikkben megtalálhatjuk a reverzibilis demenciát okozó főbb betegségcsoportokat, valamint néhány gyakrabban előforduló kórképre külön felhívják a szerzők a figyelmet, így például a hipertónia, a diabetes mellitus, krónikus vesebetegségek stb. Az átmeneti demenciáról is kaphat információt az olvasó, amelyek a táplálkozási zavarok vitaminhiányos állapotára vezetnek vissza. Ezeknél a hiányállapotoknál a megfelelő kezeléssel javulás érhető el. Külön említésre kerülnek a központi idegrendszeri okok, valamint a pszichiátriai kórképekhez társuló reverzibilis demenciák, mely során támpontokat és egyben segítséget kaphatunk a demencia és a depresszió kórképének elkülönítésében.

Kulcsszavak: demencia, elsődleges demencia, másodlagos demencia, reverzibilis demenciák, betegségcsoportok, központi idegrendszeri okok, pszichiátriai kórképek,

Egervári Ágnes (2013): Idősgondozás – kérdőjelek és felkiáltójelek. Esély 4: 107-118.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_4/egervari.pdf

Egervári Ágnes orvosi végzettségűként, de több évtizede az idősellátásban dolgozóként is reagál Krémer Balázs: Idős? Gondozás? Miről beszélünk? című tanulmányára. Amellett, hogy ő is elismeri a demográfiai mutatókból kikövetkeztethető jövőképet, a demencia kapcsán vitába száll Krémerrel, a geriátria mellett érvel, illetve megosztja gondolatait a tartós gondozás kapcsán. Egervári szerint a demencia nem az öregedés része, hanem egy betegség, amelynek gyógyszerekkel való megelőzése, visszafordíthatósága egyelőre utópia. A geriátria, mint tudomány kapcsán magyarázza, hogy mik azok az okok, amik miatt van létjogosultsága az idősgondozás kapcsán. Fontosnak tartaná a pallatív ellátás szemléletének terjesztését, azaz hogy elsősorban a beteg és a család szempontjait vegyük figyelembe, tudva, hogy a gyógyító beavatkozások lehetősége véges. Végül a megoldást az interprofesszionális megközelítésben látja, fontosnak tartja, hogy a szociális szféra ne a geriátriával szemben, hanem amellet definiálja az idősgondozást.

Kulcsszavak: idősgondozás, tartós ápolás/long-term care, pallatív care, hospice, törékeny idős /frail elderly, geriátria, demencia, informális gondozás

Eszik Zoltán (2004): Találkozások a minőségi idősgondozással. Debrecen, Humán Fejlesztők Kollégiuma

http://www.hfk.hu/tanulmanyok/talalkozasok_a_minosegi_idosgondozassal.pdf

Eszik könyve, mely egy uniós pályázat tapasztalataiból építkezik, az idősök otthonában lévő minőségbiztosítás kérdéseit, lehetőségeit boncolgatja. Bemutatja a kereteket, melyek elengedhetetlenek a minőségfejlesztéshez: a hatékonyság és a változás képessége. Bemutatja a felek (fenntartó, igénybevevő, szolgáltató) közötti partnerközpontú működés kívánalmait. Beszél minőségbiztosításról, értékelésről és minősítésről, végül bemutatja a strukturális alapon működő adaptív minőségfejlesztést.

Kulcsszavak: idősök otthona, hatékonyság, partnerközpontúság, minőségpolitika, adaptív minőségfejlesztés

Giczi Johanna – Sági Gábor (2004): Időskorúak Magyarországon. Budapest: KSH

A tanulmánykötet áttekintést ad az öregedési folyamatokról, az időskorú népesség társadalmi helyzetéről, demográfiai jellemzőiről, rétegződéséről, egészségi állapotáról, megélhetési viszonyairól. A tanulmányok kitérnek az öregek lakáshelyzetére az időseket érintő szociális szolgáltatásokra, a bűnözés és a kor kapcsolatára és az öregségről alkotott közvélekedésekre. A kutatáshoz az empirikus adatokat a KSH sokféle forrásból származó adatbázisai szolgáltatták. A kötetben bemutatásra kerültek az európai öregedési trendek. Az öregedés a teljes korösszetétel átalakulásával, annak megnyúlásával jár. Szükségszerűen elmozdulnak a főbb életkori csoportok határai, és az idős kor felső határa is kitolódik. Az ageing egy átfogó, általános tendencia a modern társadalmakban, mely a demográfiai átmenet következménye. A tanulmányok a generációk közötti kapcsolattartás nehézségére is felhívják a figyelmet, ugyanis a felmérések eredményei sok kérdésekben a korcsoportok között nagy feszültségről adtak számot. Szinte minden betegség gyakorisága, a kórházi ápolások száma növekszik az életkorral, csak úgy, mint a járó beteg ellátást igénybevevőké. A legidősebb korosztályokban azonban a növekedés megáll, illetve visszafordul.

Kulcsszavak: idősök helyzete, öregedési folyamatok, ageing, idősök jövedelmi helyzete, idősök lakásvizonyai, idősök vallásossága, idősök etnikai különbségei, idősök egészségügyi helyzete, generációk közötti kapcsolatok, szubjektív megítélés, házi gondozás, étkeztetés

Gyarmati Andrea (2009): Demens Betegek a szociális ellátórendszerben. Kapocs IX. évf. 2. szám

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2010/77/news>

A tanulmány a demenciát állítja középpontjába. Célja, hogy a demenciát mint társadalmi jelenséget, jelentőségét, és a szociális ellátórendszerre gyakorolt hatását bemutassa. A szerző egy 2009-es adatfelmérés, majd egy 2010-es fókuszcsoporthoz tartozó interjú köré próbálta felépíteni a betegségcsoport

összes jellemezőjét, az orvosi meghatározástól a nemzetközi kitekintésen át az adatelemzésig, végül továbblépési irányokat is megfogalmazott.

Kulcsszavak: Idősek Otthona, Időskorúak gondozóháza, Idősek nappali ellátása, demencia, demensek ellátása, kutatás, kérdőív, intézményi gyakorlatok, nemzetközi kitekintés

Gyarmati Andrea (2012): Demens betegek ellátásának körülményei, módszerei. Kapocs XI. évf. 1. szám

<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2012/67/news>

A tanulmány egy 2011-ben készült kérdőíves kutatás eredményeit közli. A kutatás célja, hogy felmérje az időotthonokban és az időskorúak gondozóházaiban lévő demens betegek helyzetét, ellátásuk körülményeit. A kutatás, melyet az összes működési engedéllyel rendelkező intézmény 35%-a kitöltött, olyan kérdésekre kereste a választ, amelyek a demensek kapcsán alkalmazott módszerekre, fizikai-technikai környezetre, az ellátásbeli problémákra, és a demens ellátottak számára, arányára kérdezett rá. A szerző rámutat arra, hogy bár az intézmények elsősorban még az őrző-védő szemlélet alapján élnek az életüket, de egyre több az új, alulról jövő kezdeményezés, melyek átformálhatják az intézményi kultúrát. Szükséges lenne a tanulmány szerint döntéshozói szinten is belátni, hogy más módszereket kíván a demens betegekkel való foglalkozás.

Kulcsszavak: Időügy, Idősek Otthona, Időskorúak gondozóháza, demencia, demens ellátás, kutatás, kérdőív, intézményi gyakorlatok

Gyeczky Tamás (2009): Újraállamosítás. Időotthonok Magyarországon, 1993–2008. Gondolat

A könyv rendszerváltástól 2008-ig elemzi az időotthonok jellemzőit, elsősorban a jogi szabályozást. Azt állapítja meg, hogy egyrészt két nagy hullámban történt jelentős jogszabályváltozással együtt járó „rendszerváltás” a szociális szféra, időotthonokkal kapcsolatos ellátása terén, egyrészt 1993-ban, másrészt 2008-ban. A két változ(tat)ás eltér, de jelentősége ugyanakkora, az első néhány év alatt fejeződött be, a második a könyv írásakor, 2009-ben még nem zárult le. Az időotthonokra vonatkozó a jogi környezet 3 fontos jellemzőjét állapítja meg a szerző, a bizonytalanságot, a kiszámíthatatlanságot, és az autokratizmust. Ezekkel a jellemzőkkel párhuzamosan a korábbi plurális, piaci rendszertől, a jellegében, működés módjában a visszaállamosításig jutott el a szabályozás. A könyv adatok, kutatások felhasználásával bemutatja, hogy honnan, hova is jutott a szektor. Milyen empirikus tapasztalatok, milyen tényező állapítják meg az időotthonokat. A szerző bemutatja a jogszabályi változások történetét, lényegét, irányát, elemzi annak háttérében lévő társadalmi-ideológiai megfontolásokat. Megvizsgálja, hogy hogyan illeszkednek egymáshoz a különböző területek jogszabályai, hol találhatók illeszkedési zavarok. A joggyakorlat példáin keresztül bemutatja, hogy a hatósági jogalkalmazás, hogyan hidalja át ezeket a problémákat. A könyv kiemelten kezeli az állami és piaci mellett a civil, nonprofit szektor jelentőségét. Vizsgálja, hogy megkülönböztethető-e a civil és állami szereplők, milyen esetekben védtelenek a civil szolgáltatók, milyen esetekben, mely területeken jelentkeznek a hátrányaik. A könyv kitér arra is, hogy milyen értékrendet követ a bírói gyakorlat. A könyv az időotthonokról szól, de egy a Kelet-Európa országaira jellemző társadalomfejlődésből fakadó folyamatnak, az állami szerepvállalás monopóliumának modelljét vázolja fel.

Kulcsszavak: idősotthonok, jogi környezet, jogszabályi változások, joggyakorlatok, bírói gyakorlatok, állami fenntartók, civil szektor, nonprofit fenntartók, államosítás

Hablicsek László – Pákozdi Ildikó (2004): Az előregedő társadalom szociális kihívásai. Esély 3: 87-119.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2004_3/HABLI1.pdf

Nem csak hazánk, de az európai társadalmak egyik sokat foglalkoztatott kérdése, hogy mi lesz az idősök millióival, illetve milyen módon lehet kezelni az idősödő társadalmak problémáit. A demográfiai öregedés problémáját vetik fel a szerzők a tanulmányban elsőként, amelyben megállapításra kerül, hogy az EU tagállamaiban olyan mértékűvé vált a társadalmak öregedése, hogy az már nem kezelhető a korábban kialakított eszközökkel. A tanulmány célja nem csak a demográfiai öregedés fogalmi és tartalmi megközelítése, hanem a legfontosabb gazdasági, szociális feladatok, valamint kezelési módszerek összefoglalása. Ehhez szükség van a demográfiai öregedést befolyásoló tényezőkre, az EU tagállamaiban bekövetkezett demográfiai változások vizsgálatához. A termékenység csökkenése és az élettartam növekedése, a nemzetközi vándorlások, a népesség korösszetétele szintén górcső alá kerül a tanulmányban. A demográfiai távlatok statisztikai megfigyelésekre és tudományos vizsgálatokra alapozott jövőképet mutat be az olvasó számára, amelyek felhívják a figyelmet a kedvezőtlen, illetve sokkoló eredményekre. A demográfiai öregedés a nyugdíjrendszerekkel összefüggő kérdéseket, illetve problémákat is felveti, amelyek cselekvésre készítetik a szakembereket és állami vezetőket. A tanulmány bemutatja azokat a reformstratégiákat, amelyek a nyugdíjrendszerek pénzügyi fenntarthatósága érdekében indultak, illetve valósultak meg Európa szerte. Az intézkedések ugyan tagállamonként eltérőek, azonban a célkitűzések közösek, amelyekről szintén átfogó képet adnak a tanulmány szerzői.

Kulcsszavak: demográfia, demográfiai öregedés, demográfiai átmenet, öregedés, nyugdíj, nyugdíjrendszer, reformstratégia

Dr. Hárdi István (1995): Pszichológia a betegágyánál – Medicina, Budapest 1995

A könyv a betegség lelki vonzataival, a beteg, orvos, nővér kapcsolattal, szerepekkel foglalkozik. Az egészségügy és a pszichológia érintkezési pontjaival, az ápoláslélektan, mint speciális szakterületnek kérdéskörével. Mi történik egy beteggel, a környezetével, annak szereplőivel? Milyen az egészségügyi intézményben? Mit él át egy beteg ember? Milyen lelki tünetei vannak? Mit tehetünk? Milyen speciális lélektani vonzatai vannak egy daganatos beteg, egy idős, egy gyermek ellátásának, gyógyításának? Ezekre a kérdésekre kaphatunk választ a könyvből, amelyben a szociális munka ápoláslélektanába is betekinthetünk.

Kulcsszavak: ápoláslélektan, a betegség lelki vonzatai, beteg, orvos, nővér szerepek

Hegedűs Katalin (1999): Hospice alapismeretek – SOTE Képzéskutató, Oktatástechnológiai és Dokumentációs Központ, Budapest

Az egészségügyi és szociális intézmények, az otthonok nem mindig a gyógyulás színterei, ehhez azonban a szakemberek és a hozzátartozók számára is nélkülözhetetlenek a halálról, a haldoklásról és

a gyászról szóló ismeretek. A világban a 60-as, Magyarországon a 90-es években jelent meg a hospice mozgalom, amellyel párhuzamosan elkezdett kiépülni a haldoklók gondozásának intézményrendszere is. A könyv ismerteti a hospice munka jellegzetességeit, tapasztalatait, a különféle gondozási tevékenységeket, valamint kitér azokra az etikai dilemmákra is, amelyek az élet és halál mezsgyéjén felmerülő kérdésekkel foglalkoznak.

A kiadvány általános szintű ismeretanyagot közvetít, így hasznos lehet szociális gondozóknak és hozzátartozóknak egyaránt, segítve a rendszerben gondolkodást és az eligazodást az esetlegesen szükséges speciális ismeretek további megszerzésében.

Kulcsszavak: hospice, halál, haldoklók gondozása, élet-halál etikai dilemmái

Horváth Ágota (1988): A szociális otthon – MTA Szociológiai Kutató Intézete és a Szociálpolitikai Értesítő közös kiadványa, Budapest

A szerző már alapkiindulásként arra a megállapításra jut, hogy az „elaggottak (megrokkantak és betegek) helyzete, a velük kapcsolatos társadalmilag elfogadott eljárások viszonylag ritkán voltak problémamentesek az emberiség történelme folyamán, hiszen a fiatalabb és egészséges többség mint munkaképtelen, eltartásra, sőt, ápolásra szorulókkal került velük szembe”. „Mindent egybevéve az öregkérdés (szegényügy) végül is azért éleződhetett ki ennyire, mert nem létezett a probléma méreteivel és súlyával arányos társadalmi kezelési mód.” Ugyanakkor könyvének lényege, hogy az egyes kialakult kezelési módok sem problémamentesek, „mert – mint látható lesz – a szociális otthoni élet számtalan konfliktussal terhelt”.

A szociális otthon, mint intézmény önmagában is krízis, mivel alkalmazkodni kell a korábbi otthontól, lakóhelytől eltérő környezethez, a korábbi kapcsolatok megváltozásához, a sok, új lakótárshoz, a folyamatosan változó lakókhoz, a munkatársakhoz, az épülethez, valamint az intézményi kultúrához.

Kulcsszavak: idősödés, bentlakásos ellátás, idősek otthona, szociális otthon

Horváth Sándor (2012): Két emelet boldogság - Mindennapi Szociálpolitika Budapesten a Kádár-Korban. Napvilág Kiadó

Horváth Sándor könyvében a fővároson keresztül szemléli a Kádár-korszak szociálpolitikáját, elsősorban arra keresve a választ, hogy mennyiben legitimálta, feleltette a jóléti társadalmi juttatások növelése a hatalom megszerzésének erőszakos körülményeit. A társadalmpolitikai változásokat, vizsgálódást általánosságban, és annak a korszakban jelentős részterületeit is elemezve (lakáspolitikai, társadalombiztosítás, szegénység kezelése) jut el az idősek részére nyújtott szolgáltatásokig. Fontos gondoskodási formát jelentett Budapesten a nyugdíjdifferenciálásból fakadó problémákra tett kísérletek, melyek főleg az idős populációt érintették. A fővárosi szociálpolitikai osztály fő munkáját az idősgondozó intézmények felügyelete tette ki. Ezen intézmények házi gondozást, idősek napközi otthonait és szociális otthoni ellátást nyújtottak. A budapesti kapacitások a vidéki nagyvárosokkal összehasonlítva kisebbek voltak, vélhetően azért, mert a fővárosi kórházak (jelentős ágyszámmal) terhet vettek le az idősgondozó intézményekről.

A szerző vizsgálódásának végén arra a konklúzióra jut, hogy bár rövid távon a jóléti kiadások növelték a rendszer társadalmi legitimációját, a társadalmi egyenlőtlenségeket nem tudták mérsékelni –

elsősorban azért, mert nem feltétlenül azok részesültek a kiadásokból, akiknek a legnagyobb szükségük lett volna rá. Így a paternalista szociálpolitika gyengítette a társadalmi integrációt, ellentétben annak valódi céljával.

Kulcsszavak: Szociálpolitika, Társadalompolitika, Idősgondozás, Szociális otthon, Budapest, Kádár-korszak

Idősügyi Nemzeti Stratégia 2009-2034 – Az Országgyűlés 81/2009. (X.2.) OGY határozata az Idősügyi Nemzeti Stratégiáról

Noha a rendszerváltást követően több kezdeményezés is történt az idősödés kérdéskörében, azonban átfogó időspolitikai koncepció nem készült. 2008-ban az Idősügyi Tanács által delegált tagok illetve szakértők 14 tematikus munkacsoportot alkotva tekintették át az idős emberek életkörülményeit, életminőségét leginkább meghatározó tényezőket, majd az így elkészített háttéranyagokból került összeállításra a Stratégia. Célja alapvetően abban foglalható össze, hogy az idős ember a társadalom megbecsült tagja legyen, egészségben éljen, ne legyen magányos, valamint biztonságban és védettségben tudjon élni. Mindezek érdekében konkrét fejlesztési területeket jelöl meg, mind az idős emberek társadalomban elfoglalt helyét, mind a szükségleteikre reagáló ellátórendszer fejlesztését illetően.

Kulcsszavak: idősödés, időspolitika, stratégia alkotás, ellátórendszer fejlesztés

Iván László (2002): Az öregedés aktuális kérdései. Magyar Tudomány, 4.

<http://www.matud.iif.hu/02apr/ivan.html>

Az öregedés folyamatának megismerése és értelmezése rendszerszemléletet kíván. Napjainkban az átlag életkor növekszik, amelyet vívmányként is értékelhetnénk, mégis pont ez vet fel a társadalmakban egyre nagyobb problémákat. A rendszerszemléleti megközelítés értelmezéséhez szükség van globális adatokra, demográfiai adatok és előrejelzések feldolgozására is. Ezekbe kapunk betekintést a szerző által a cikkben. A szerző bemutatja a „normális” idősödés testi működésének jellegzetességeit a vizsgálatok tükrében. Szempontokat ismerhetünk meg az időskori életminőség vonatkozásában. Információt kaphat az olvasó azokról az eseményekről, amelyek hazánkban áttörést jelentettek a rendszerszemlélet kiszélesítésében.

Kulcsszavak: öregedés, demográfia, demográfiai jellemzők, funkcionális kapacitás, életminőség

Iván László (2013): Gondolatok az idősödés szemléletű szociálpolitikáról Magyarországon. Kapocs, XII. évf. 1. szám

<http://ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2013/65/news>

A szerző három elméleti megközelítésben kívánja a szociálpolitika területét, kompetenciáját és funkcionálását megközelíteni. Az első megközelítés a szociális konszenzus, vagy szociális rend elmélete. Ennek lényege, hogy a társadalom szerkezete alakítja a funkciót, de egyben visszahatás is érvényesül, tehát a társadalom strukturálisan és funkcionálisan is szoros összefüggésben van. A második megközelítés a konfliktusokkal foglalkozik, azokra irányul és szociáliskonfliktus-elméletnek nevezi. A harmadik elmélet vizsgálódási körében elsősorban a kiscsoportok és az egyéni tapasztalatok kapnak

hangsúlyt, ezért ezt a megközelítést társadalmi cselekvésnek, vagy interakcionista szemléletnek nevezi. A szerző összefoglalójában kiemeli a makroszociális jellegzetességeket, a szociálpolitikai szükséglet és igényfelmérés, valamint a hiány és leszakadás szakszerű kezelésének esetszerűvé válását, a szociálpolitika magyar rendszerének hiányát. Megfogalmazásra kerül az a gondolat, hogy a szociálpolitika egyszerre akar eurokonformizálódni (megfelelni) és jó gazda is lenni, valamint az, hogy az interakcionista törekvések az ellenérdekeltségek miatt deformálódnak. Felhívja a figyelmet az államstruktúra modernizálása és működésének demokratizálása közötti aránytalan fejlődésre, valamint számba veszi azon problémákat, melyek megoldása szükségszerű (szegénység megállítása, hatalmi státuszleosztások és érték-antiszelektivitás mérséklése, kommunikációs zavarok csökkentése, valamint főbb fogalmak felülvizsgálata). A tanulmány az egészséges öregedés 30 pontban megfogalmazott szempontjával és jótanácsával zárul.

Kulcsszavak: szociálpolitika, szociális konszenzus, konfliktus, szociáliskonfliktus-elmélet, fenomenológiai szociológia, interakcionista szociológia, csoport, konszenzuselmélet, politikai elvek, Európai Szociális Charta, Budapesti Szociális Charta, geriátria, rendszerszemléletű gerontológia, epidemiológiai prevalencia, az öregedés 30 pontja

Jeneiné Dr. Rubovszky Csilla (2014): Házi segítségnyújtás – talán egy kicsit másképp. Esély 2: 4-30.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2014_2/rubovszky.pdf

A szerző tanulmányában arra keresi a választ, hogy a házi segítségnyújtást szükséges-e újragondolni, esetleg „csak” egy kiegészítő szolgáltatással elégséges-e megtoldani. A gondolatmenet alapját egy 2013-as kérdőíves felmérés adja, melyben Budapest V. kerületének kezdeményezéséhez csatlakozva több településről gyűjtöttek adatokat a kutatók. A felmérés rámutatott arra, hogy a települések meglehetősen eltérően értelmezték – konkrét jogszabályi háttér hiányában – a házi segítségnyújtás tevékenységi körét. Így minden önkormányzat saját anyagi lehetőségeihez mérten valósította meg a szolgáltatást. A szerző a felmérésből származó információk alapján javaslatot tesz a szolgáltatás újraértelmezésére.

Kulcsszavak: Idősgondozás, Házi segítségnyújtás, közfoglalkoztatás, kérdőív

Jónásné Sztruhár Izabella (2010): Demens betegek fejlesztő mozgásterápiája. Továbbképző füzet 10. szám, Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona Módszertani Osztály kiadványa, Budapest

A szerző egyfajta ötletadónak tekinti a kiadványt gyógytornász kollégái számára, valamint iránymutatóként azon kollégáknak, akik nem fizioterapeuta végzettséggel dolgoznak, végeznek mozgás- vagy tornafoglalkozásokat. Itt azonban felhívja a figyelmet arra, hogy az összeállított gyakorlatsorokat mindig át kell beszélni gyógytornász kollégával. Összefoglalásra kerülnek a demencia jellemzői, melynek során kiemelt hangsúlyt kapnak a mozgásszervi tünetek. Bemutatásra kerülnek esettanulmánnyal kiegészített egyéni, illetve csoportos foglalkozások felépítésének menetei, amelyek segítséget nyújtanak a különböző mozgásterápiás szakembereknek, valamint a szociális munkásoknak és foglalkoztatóknak egyaránt. Hasznos kiegészítője a tartalmi gondolatmenetnek a demenstorna dokumentációs adatlapja, valamint a „Mire figyeljünk a foglalkozás során?” útmutató.

Kulcsszavak: fizioterapeuta, mozgásterápia, gyógytornász, koncentráció, foglalkozás, demens torna, esettanulmány

Juhász Ágnes (2014): Memóriaőrző. Balassi Kiadó, Budapest

Ez egyfajta útmutató a demenciával élő betegek gondozásához. A szerző nem mint orvos, és nem is mint kutató, hanem szakképzett és tapasztalt nővérként szeretne tanácsokat adni a hanyatló mentális állapotú betegek mellett élő családtagoknak, illetve gondozóknak. Éppen ezért nem szaknyelven, hanem hétköznapi praktikus példákon keresztül vezeti végig az olvasót a demencia világába vezető úton egy igen érdekes és olvasmányos formában. A fejezetek mind-mind olyan témákat érintenek (Még itt vagyok! Ez így nem fog menni; Személyes sértések stb.), amelyek a sűrke hétköznapi apró problémáihoz adja meg a kulcsot a demenciával élők gondozásához. Nagyon érdekes fejezete a műnek a „Túlélési technikák”, amelyben hasznos információkat kaphat az olvasó arról, hogy bizonyos helyzetekben hogyan viselkedjen, illetve reagáljon a gondozó, vagy éppen hogyan váljon saját maga megsegítőjévé. Hangsúlyt kap a személyre szabott, személyközpontú ápolás, valamint megjelenik a tiltólista is, amelyből megtudhatja az olvasó, hogy mi az, amit kerülni kell a demens beteggel való foglalkozás során. Megismerhetjük a közösségben alkalmazott irányított gondozás jelentőségét, amely a gondozottak biztonsága érdekében történő „észrevétlen” hely- vagy helyzetalakításban mutatkozik meg. A demenciával élő emberek érzései is megjelennek a műben, valamint a stigmák, tények és mítoszok is említésre kerülnek. Egy őszinte, személyes hangvételű, ám rengeteg gyakorlati, praktikus és alkalmazható gondolattal megfűszerezett írás, ahol az egészség megőrzése mellett a méltóság megőrzése is hangsúlyt kap.

Kulcsszavak: demencia, „Sundown Syndrome” (naplemente szindróma), személycentrikus megközelítés, személyközpontúság, szimulációs tréning

Juhász Ágnes (2018): Demencia szakápolás. Érezni. Érteni. Tudni! Balassi Kiadó, Budapest

Hiánypótló írás hazai szerzőtől, amelyből megérthetjük a betegség lényegét. Megfogalmazásra kerültek az ápolás alapelvei, melyek az ápolandó személy egyediségén, önállóság tiszteletben tartásán, a meglévő képességek megtartásán, valamint a gondozási terv figyelembe vételén nyugszik. Kiemeli, hogy a demencia szakápolás nem egyenlő az idősgondozással. Megismerkedhetünk a társadalmi vélekedéssel a demenciával kapcsolatban, valamint a nemzetközi protokollba is betekinthetünk. Izgalmas okfejtést olvashatunk arról, hogy a társadalomban milyen lépések szükségesek a demenciát övező stigma levételéhez. A család szerepe is fókuszba kerül a kötetben, egy táblázat keretein belül számba veszi az író a gyakran felmerülő nehézségeket, az ápoló családtag problémáit a megoldási lehetőségekkel együtt. Választ kaphatunk arra, hogy fel lehet-e készülni, és ha igen, akkor hogyan azokra a nehézségekre, amelyeket a demenciával való együttélés tartogat, valamint el lehet-e fogadni a diagnózist és segít-e az elfogadás a betegség kezelésében? A szerző felsorolja azokat az elemeket, amelyek támogatják a beteg életminőségének fenntartását, valamint megismerkedhetünk a validációs terápia alapelveivel. Megfogalmazásra kerülnek célok a gondozó szemszögéből, a demenciával élő szemszögéből, a szociális intézmények szemszögéből, valamint a társadalom szemszögéből. Megismerkedhetünk a holisztikus szemlélettel, mely az individuumra, a betegre, mint egész emberre helyezi a hangsúlyt és ezért a betegséggel élő ember áll a középpontban, nem pedig a betegség. Több fontos kérdés felvetődik a segítségnyújtás során, így elsősorban az is, hogyan segítsünk, valamint az, hogy milyen területeken válik különösen kiszolgáltatottá a demenciával élő ember? A demens beteg agressziója kapcsán igen hasznos és alapvető kérdések kerültek megfogalmazásra, amelyet mindenképp szükséges feltenni, ha agresszió jeleit mutatja a kliens. Demenciával élő ember balesetének bekövetkeztekor is vannak betartandó alapelvek, mielőtt segítséget nyújtanánk, amelyeket megismerhetünk a szerző által. Az orvoslás és demencia témakörben a kivizsgálás sikerességét elősegítő szempontokat taglalja az író, melyben a bizalom elnyerése, az ideális környezet

megteremtése és a tájékoztatás fontossága kerül kifejtésre. A gyógyszeres kezelés, a dokumentálás és nyomkövetés, a manuális betegmozgatás kérdéskörére is válaszokat kaphatunk a szerzőtől. Megismerkedhet az olvasó a gondozói munka során megjelenő negatívumokkal is, amelyek nehezítik a munkát, valamint betekintést kaphatunk a demenciával élő ápoló munka szépségeibe. A rekreáció fontossága is megjelenik a műben, valamint felsorolásra kerülnek különböző terápiás megoldások is. Megfogalmazásra kerülnek jövőbeni kihívások, mint a szakemberek hiánya, a jogi szabályozás hiánya.

Kulcsszavak: demencia, ápolói attitűd, társadalom, család, elfogadás, validációs terápia, holisztikus szemlélet, segítség, orvoslás, betegmozgatás, baleset, ápolás, rekreáció, intimitás, palliatív ápolás, környezeti ártalmak, kihívások, életminőség

Kapaszkodó(k) Gyakorlati tanácsok a demencia útvesztőjében. (Szerk.: Egervári Ágnes, Gyurka Ildikó, Panker Mihály, Raffai Andrea, Ráczné Németh Teodóra, Vajda Norbert). Katolikus Szeretetszolgálat Alapítvány, Budapest, 2015.

https://inda.info.hu/uploads/dokumentumok/Kapaszkod%C3%B3k_2ik%20kiad%C3%A1s.pdf

A kiadvány fő célja azok segítése, akik demenciával élő személyeket gondoznak. Annak ellenére, hogy a demencia kedvezőtlen prognózisú betegség, megfelelő támogatással és gondozással lehetséges a megfelelő életminőséget fenntartani mind az érintett betegek, mind a gondozók számára. Különös gondot kell fordítanunk a gondozás során a betegek emberi méltóságának megőrzésére. A demencia általános ismertetésén, a személyiségben történő változásokon át megismerkedhet az olvasó a demencia stádiumaival is. Megjelennek a gondoskodás formái, hiszen fontos tudni hogyan kell kommunikálni a demenciával élővel, valamint a segítségnyújtás formáját is meg kell ismernie a segítőnek. A demenciát szorosan érintő fontos kérdések kerülnek felszínre, így a pénzügyi és jogi, valamint az otthoni és otthonon kívüli biztonság kérdése. A mindennapi gondoskodás és a tevékeny mindennapok gyakorlati tanácsai mellett a házon kívüli programokról, a hitéletről is kapunk ízelítőt. A kiadványban felvonultatásra kerül a hazai szociális szolgáltatások rendszere, hangsúlyozva az ápolást, gondozást nyújtó intézmény (idősek otthona) szerepét. A demencia gyógyszeres kezelése mellett információt kaphatunk egyéb gyakoribb egészségügyi problémákról is. Ezeknek azért van jelentőségük, mert ezek a problémák zavarodottságot, illetve viselkedésváltozást okozhatnak a demenciával élő személynél, hiszen előfordulhat, hogy a beteg el sem tudja mondani, hogy mi okoz gondot neki, így az árulkodó jelekre különös figyelmet kell fordítani. A demencia késői stádiumára is remek tanácsokat, javaslatokat kaphatunk akár a megfelelő tápanyag- és folyadékbevitelre, akár a nyelési problémákra, de még az esetlegesen előforduló bőrproblémákra is. Az életvégi gondozás keretében az otthoni szakápolás és a hospice-palliatív ellátás témakörét járják körbe a szerzők, valamint tanácsot nyújtanak a gondozók számára a saját magukról való gondoskodáshoz, lelki egészségük megőrzéséhez.

Kulcsszavak: demencia, személyiségváltozások, viselkedésbeli változások, szeretetkapcsolatok, biztonság, gondoskodás, szociális szolgáltatások, gyógyszeres kezelés, egészségügyi problémák, demencia stádiumai, életvégi gondozás

Keglevichné dr. Urbanics Kinga (2007): Demens betegek szociális ellátásának kihívásai – geriáter szemmel. Továbbképző füzet 8. szám, Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona Módszertani Osztály kiadványa, Budapest

A szerző egyfajta szemléletet szeretne bemutatni, amelyet a Memória Klinikán (Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet, dr. Tariska Péter által vezetett) tanult. Négy nagy témakörre osztható a kiadvány. Az első részben a szellemi hanyatlásról, a memóriazavarról, valamint a szellemi hanyatlás okairól, a demencia stádiumairól kaphat az olvasó információt, majd szemléletes táblázatban bemutatja a Globális Deteriorizációs Skálát (GDS). A folytatásban a korai felismerésnek jelentőségével, a környezet által észlelhető tünetekkel ismerkedhet meg az olvasó (figyelemzavar, idő- és térbeli tájékozódás, memóriazavar, gondolkodás meglassulása, minőségi változása, rögeszmék, tanult képességek romlása, elvesztése, illetve a jellemző személyiség, magatartás és hangulat megváltozása, érzécsalódás és önellátás képességének megváltozása). A továbbiakban betekintést nyerhetünk a szellemi hanyatlás orvosi diagnózisába és a demens beteg felé irányuló gondozói hozzáállásba is. A harmadik fejezet a demens ember területi ellátására fókuszál és a pillanatnyi helyzethez illeszkedő külső, szociális segítség lehetőségeit veszi számba. Az utolsó, és egyben legterjedelmesebb fejezet pedig a demens ember intézményi gondozásának speciális szempontjait taglalja több szempontból. Egyrészt a demens ember szükségleteinek hierarchiája, alapszükségei, jellemzői ápolási szempontok szerint, valamint kognitív tünetek (alapbetegségből adódó agyi teljesítményzavarok, mint a feledékenység, figyelem-zavar, tér-időbeli, saját és mások személyére vonatkozó tájékozatlanság, az elvont gondolkodás, a cselekvések megtervezésének, a beszéd, írás, olvasás, számolás képességének elvesztése, arcfelismerés zavara, betegségbelátás hiánya) szempontjából közelíti meg. Másrészt a pszichés tünetek, mint a személyiség-változás, passzivitás, indítékszegénység, pszichés betegségek (depresszió, paranoiditás, hallucinációk, érzécsalódások, alvás-ébrenlét zavara, zavartság, feszültség, nyugtalanság, agresszió, folyamatos menési készletelés) oldaláról. A napi életvitel, önellátás kérdésköre is fontos teret nyert a kiadványban, hiszen ha egy demens lakónak semmilyen feladata nincs ezen a téren, akkor hamarabb elfelejti azokat a cselekvéseket, mozdulatokat is, melyeket korábban rutinszerűen végzett (öltözködés, tisztálkodás, evés, ivás, wc-használat képtelensége, gyógyszerzedés, mozgás, járás. Külön foglalkozik a szerző a demens otthon/részleg építési-berendezési szempontjaival, az egészségügyi feltételekkel, valamint a demens ember további szükségleteivel is (érzések, kapcsolatok, gondozók, hozzátartozók, szabadidő, foglalkoztatás).

Kulcsszavak: GDS-skála, Memória Klinika, szociális ellátás, szellemi hanyatlás, memóriazavar, korai felismerés, területi ellátás, intézményi gondozás, demens, kognitív tünetek, pszichés tünetek, életvitel, demens ember szükségletei, hozzátartozók, szabadidő, foglalkoztatás, életminőség

Kiss Gabriella (2015): Középsúlyos és súlyos demens betegek személyközpontú ellátásának módszere, családi közegben, illetve bentlakásos otthoni körülmények között. Párbeszéd, Szociális munka folyóirat, 2.

<http://parbeszed.lib.unideb.hu/file/2/55910f9dc7113/szerkeszto/KissKORR.pdf>

A demens betegek gondozása az érintett személyek kognitív funkcióinak megváltozása miatt nagy kihívást jelent nem csak a gondozó családoknak, hanem az egészségügyi és szociális intézményeknek egyaránt. Megfogalmazódik az a gondolat, hogy a demens beteggel való munka egyik legfontosabb alappillére az „én támogató hozzáállás”, amellyel társként állhatunk a gondozott személy mellett és amellyel belépünk világába, mindig abba a világba, amelyet éppen megél. A családok akkor kérnek segítséget, illetve akkor jutnak el az intézményes elhelyezés gondolatához, amikor már belefáradnak a nap, mint nap új kihívásokkal való szembenézésbe. A tanulmány az összehasonlító elemzés módszerével tárja fel a demens beteg támogató színterei közül a családi és a bentlakásos otthoni ellátást. Végül saját élményen keresztül mutatja be a demens beteggel való bánásmódot remélve, hogy az esettanulmány hasonló helyzetben lévőknek segítségül szolgálhat.

Kulcsszavak: demens, gondozás, személyközpontú ellátás, bentlakásos otthon, demencia, demens beteg ellátása, esetbemutatás, állapotfelmérés, intervenció, ingerek,

Kőnig Éva – dr. Márton Sándorné (1987): Az időskorú népesség területi gondozásának szervezése. Budapest, ESZTIK

A szerzőpáros 1984-el bezárólag mutatja be a nem intézményesített idősellátást múltját, jelenjét, és ad válaszokat az ellátások jövőjére vonatkozóan. A ma már szociális alapellátások közé sorolt szolgáltatások kialakulása és az 1984-es aktuális helyzet elemzése utána külön-külön kerülnek bemutatásra az ellátások. Ezen belül érintik az igénybevételi feltételeket, a nyújtott szolgáltatásokat, a térítési díjat, a szolgáltatást nyújtó alkalmazottakat, összességében a szolgáltatásszervezést. A tanulmány végén a szerzők bemutatják a gondozási központra épülő területi ellátás megszervezésének kívánatos módját is.

Kulcsszavak: Idősgondozás, szolgáltatásszervezés, szociális alapszolgáltatás, szociális étkeztetés, házi segítségnyújtás, idősek nappali ellátása

Krémer Balázs (2013a): Idős? Gondozás? Miről beszélünk? Esély 3: 66-112.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_3/kremer.pdf

A szerző jelentős visszhangot kiváltó cikkében (mely átdolgozott formában, de lényegében ugyanezen megállapításokkal a „*Mi is a kétségbeejtő abban, hogy élünk? Avagy az idősödési válság és a halál egyenlőtlenségei*” című könyvében is megtalálható) statisztikai adatokat elemezve jut néhány – saját maga által is provokatívnak minősített – következtetésre. Fő megállapításai hogy az OECD országokhoz képest hazánkban a legfiatalabb a tartós gondozásban részesülők korösszetétele. A halálozási adatok (várható élettartam, egészségben eltöltött várható élettartam) sem tudták magyarázni sem a fentieket, sem a nők felülreprezentáltságát a gondozottak körében.

A „fiatalok” tartós gondozásban való ellátottságát Krémer a szegény- vagy dologházi elkülönítés hazai hagyományának továbbélésének tudja be, véleménye szerint ezeknek az embereknek inadekvát szolgáltatást nyújtunk. A nők ellátásbeli felülreprezentáltságát nem az okozza, hogy szükségük van a gondozásra, hanem hogy (mivel a férfiak korábban halnak, és vélhetően a feleségük gondozza őket) egyedül maradnak, nő a szegénységi kockázatuk, elmagányosodnak.

Mindezek miatt a szerző szerint nem azokat, nem azért és nem úgy gondozzuk, ahogy azt kellene. Mindebben állítása szerint erős szerepe van a „medikalizációnak”, azaz az erőltetett orvosi szemléletnek az idősellátásban.

Kulcsszavak: Idősgondozás, Várható élettartam, egészségben eltöltött várható élettartam, tartós ápolás/long-term care, törékeny idős /frail elderly, geriátria, demencia, informális gondozás, iskolai végzettség, gondozási szükséglet,

Krémer Balázs (2013b): Köszönet a hozzászólóknak. Esély 4: 119-125.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_4/kremer.pdf

Krémer a tanulmányára tett válaszcikket megköszöni, és mindegyikhez hozzáfűzi, mi az, amiben esetleg nem ért egyet a reagálókkal. *Patyán László* megjegyzéseivel kapcsolatban az a kételye, hogy miként lehet bármilyen gondolatot a szociálpolitikai intézményesülés felé terelni – tudva, hogy ez a biztonságot húzná ki a szféra alól. Bármilyen intézményesülés ellen Krémer óvatosságra int. *Egervári Ágnessel* a fő egyet nem értése a szerzőnek a demencia kapcsán van: kérdésként merül fel benne, hogy a demens betegek után járó plusz normatíva miatt van-e ennyi demens. Többletköltséggel a demensek nem járnak, így a gyanú még erősebb benne. *Szabó Lajos* kapcsán érzékelhető némi egymást meg nem értés, de főleg pénzügyi kérdésekben jelenik ez meg.

Kulcsszavak: Idősgondozás, várható élettartam, egészségben eltöltött várható élettartam, tartós ápolás/long-term care, törékeny idős /frail elderly, geriátria, demencia, informális gondozás, iskolai végzettség, gondozási szükséglet

Krémer Balázs (2015): Mi is a kétségbeejtő abban, hogy élünk? Avagy az idősödési válság és a halál egyenlőtlenségei. Napvilág Kiadó

A szerző könyvében a világra, elsősorban a nyugati világra jellemző idősödési válságot elemzi; szociológiai, szociálpolitikai szempontok szerint. A nyugati világot veszélyeztető elidősödés mellett motiválta vizsgálódását az a tény is, hogy a szociálpolitikai ráfordítások abszolút többsége az időseket célozza meg. Az idősekről pedig az alábbi főbb megállapításokat teszi: hosszabb ideig élnek (várható élettartam), tovább aktívak, egészségben várható élettartamuk is nő. Mindezeket jelentősen befolyásolják a gazdasági tényezők országok közt és országon belül is, emellett azonban markánsan lenyomatot hagynak rajtuk egyenlőtlenségi, kulturális, iskolai végzettségbeli és életmódbeli különbségek is. A tudományos vizsgálódás körében egyre inkább irányadónak tűnnek azok az elméletek, melyek fejlettebb országok tehető középosztálybeli időseinek ellátására vonatkozó fogalmazzák meg a teljes idős populációra vonatkozó megállapításokat. Krémer szerint hiába költünk sokat (a kiadások 2/3-át) az idősekre, ha sokan (főleg aluliskolázott férfiak) meg sem érik azt a kort, amit ma a kurrens nézőpontok idősnek gondolnak. Ugyanilyen alapon a nyugdíjkorhatár emelése szintén azt eredményezné, hogy többen meghalának relatíve magas életkorban úgy, hogy nem részesülnek az ellátásból.

Kulcsszavak: időspolitikai, idősgondozás, nyugdíjrendszer, gondozás, ápolás

Dr. Majercsik Eszter: Idősek a Mában - Geriátriai szocio-pszichológiai vizsgálat, az életminőség javításának lehetőségei, doktori (Phd) értekezés tézisei, Semmelweis Egyetem 4. sz. Interdiszciplináris Tudományági Doktori Iskola, Magatartástudományi Program

<https://docplayer.hu/35600088-Idosek-a-maban-geriatriai-szocio-pszichologiai-vizsgalat-az-életminőség-javításának-lehetőségei-dr-majercsik-eszter.html>

A szerző Phd értekezésének középpontjában az idősek közérzetét, szükségleteit vizsgálja. Célja, hogy bemutassa, mi motiválja az idősek szükséglet-kielégítéseit. Vizsgálja a közérzetet a Maslow-i igényszint hierarchia alapján, továbbá önértékelési módszerrel is. Megállapítása, hogy a geriátriai betegeknél a

hierarchia mást mutat, mint Maslow eredeti elképzelésében: az idősök az önmegvalósítást tartják a legfontosabbnak, akár a testi szükségletek kielégítésének a kárára is. Vizsgálódásának másik aspektusa a pszichoszociális tényezők, a szorongás és a szorongásoldó gyógyszerek között összefüggések elemzése. Itt a kutatása során azt a következtetést teszi, hogy idősöknél a társas kapcsolatok alacsony száma, valamint a sok betegség erős szorongási kockázatként jelentkezik, míg ennek a fordítottja történik élénk társas élet és kevés betegség esetén. Azonban a vizsgálat eredményeképp kimutatható, hogy nemcsak az egészséges állapot, hanem a társas kapcsolatok is pozitív előjelzői a gyógyszeres kezelés hatásának.

Kulcsszavak: geriátria, geriátriai igényszint hierarchia Maslow-i igényszint hierarchia, közérzet, önmegvalósítás, szorongás, buspiron, életminőség

Medgyesi Márton – Sági Matild – Szívós Péter (1999): A harmadik kor: az idősök jövedelmi helyzete és lakáskörülményei. TÁRKI

A tanulmánykötet az időskorú népességben végzett demográfiai, jövedelmi és fogyasztási jellemzőket érintő kutatás keretében készült. A tanulmány bemutatja a 90-es években az életkori szerkezetben és a munkaerőpiacon bekövetkezett változásokat, illetve az idősök és az aktív korúak jövedelmi helyzetének változásait, továbbá a jövedelemszerkezetet és az egyenlőtlenségeket. Az elemzés kitér a szegénység problémájára, az idősök (60+) jövedelem-eloszlásban elfoglalt helyére, valamint a nyugdíjas korúak (55+) lakáskörülményeire. Érdekes eredmény, hogy a felnőtt népesség életkor szerinti változása a vizsgált 6 évben önmagában nem utalt a népesség elöregedésére (ez a globális trend elsősorban a gyermekek egyre alacsonyabb számából alakult ki), de közben nőtt mind a nyugdíjkorhatár, mind pedig a nyugdíjasok népességen belüli aránya, utóbbi elsősorban a korai nyugdíjba vonulás hatására. Az idősök relatív jövedelmi helyzete javult a vizsgált időszakban. A család egyértelműen a szegénység kockázatát csökkentő tényezőnek bizonyult. Az időskorú háztartásfővel rendelkező háztartásokban alacsonyabb az átlagnál az egyenlőtlenségi index. A lakások komfortfokozata általában a nyugdíjas korúak esetén a legrosszabb, azonban a helyzetük az átlagnál gyorsabban javult.

Kulcsszavak: öregedési folyamatok, idősök jövedelmi helyzete, jövedelmi egyenlőtlenség, szegénység, idősök lakáshelyzete

„Méltóképpen Időskorban” projekt – ÁJOB Projektfüzetek 2011/2

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa idősügyi projektjének kiindulási alapja az a világban zajló életszemléleti folyamat, amely margóra szorítja az idős embereket, miközben Európában számarányuk folyamatosan nő. Az idős ember azonban jobban rászorul a jog védelmére, segítséget igényel a jogszolgáltatás igénybeviteléhez, „kapaszkodóra van szüksége a lépcsőn való felmenéshez, de legjobb neki, hogyha van lift, és nem kell kapaszkodni”. A program során az idős emberek életének egy-egy kényes problémáját járták körül úgy, hogy a látókör szélesítéséhez a Hivatal jogászai mellé gyakorlati szakembereket is bevontak, melynek eredménye egy olyan munka, amelyben az idősotthonok méltósága, a jelzőrendszeres idősgondozás, a bántalmazás, az idős emberek közbiztonsága nemcsak az idősügyi alapjogi szemszögéből közelítődött meg.

Kulcsszavak: idősödés, idős emberek jogai, idős emberek kiszolgáltatott élethelyzete

Módszertani ajánlás demenciában szenvedők személyközpontú gondozása és monitorozása bentlakásos intézményi keretek között [TÁMOP-5.4.1-08/1-2009-0002 sz. kiemelt projekt], Budapest, 2011. Készítette: Kovacsics Zsuzsanna

<http://szociologiaszak.uni-miskolc.hu/segedanyagok/Demencia.pdf>

Az Európai Unióban a demenciában szenvedők gondozásában létrejött szemléletváltást, a személyközpontú gondozást, a más országokban alkalmazott modelleket fontos megismerni ahhoz, hogy a hazai viszonylatokba beilleszthető legyen. A személyközpontú gondozás mérésre, feltérképezésére a DCM módszere alkalmas, melynek leírása és elméleti alapjai is kifejtésre kerülnek a módszertani ajánlásban. A személyközpontú gondozás fogalmát a Brooker által felépített négy alapvető elem megközelítésével definiálja a szerző. Kiemeli Tom Kitwood szerepét, aki megalapozta a személyközponti demencia ellátást. Ezek az alapok: fontos a személy (personhood) fenntartása, demencia javított, gazdagított modellje, a rosszhatású szociálpszichológia felismerése, a demenciában szenvedő szempontja, a demens ellátás új kultúrája, a személyközpontú megközelítés elméleti alapjai. Kifejtésre kerül a DCM alkalmazása, a viselkedéskategóriák meghatározása. A DCM kidolgozói azt állítják, hogy módszerükkel mérhető az ellátásban résztvevők jól-léte. Bár a megfigyelés a személyre fókuszál, azonban fontos megfigyelni, hogy milyen interakciók érik, ezért fontos a pszichológiai szükségletek, valamint a támogató és gyengítő pszichoszociális hozzáállások, melyeket az ajánlásban a szerző körüljár. A DCM alapvető része az adatok elemzése és visszajelzése. Nem elegendő elvégezni a mérést, annak eredményeit, meglátásait célszerű visszajelezni az érintetteknek, a szolgáltatást nyújtóknak. A DCM lépései: felkészülés a mérésre, mérés elvégzése, adatok elemzése, visszajelzés az ellátást végzők felé. Végül a hazai tapasztalatok és a DCM bevezetésének lehetőségei is megjelennek az ajánlásban.

Kulcsszavak: DCM (Dementia Care Mapping), personhood, demencia, viselkedéskategóriák, pszichoszociális hozzáállás, hangulati és aktivitási szint, interakciók, pszichológiai szükségletek

Módszertan a szociális szolgáltatások szabályozó rendszerének fejlesztéséhez, TÁMOP 5.4.1.

www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1819

A módszertant 4 pillérre dolgozták ki: család és gyermekjóléti ellátási rendszerek, idős bentlakásos intézményei, családsegítő központok működése, kábítószer függőkkel foglalkozó intézmények.

Mindegyik esetben a kulcskérdés a szakmai szabályozás újjárendezése, a megfelelő protokollok revideálása, újak létrehozása, olyan módszertan kialakítása, ami tervszerűen tudja megfigyelni az ellátórendszert; mindezeket úgy meghatározni, hogy a jövőben is megállják a helyüket. Az adott szakterület tudástárának létrehozása is egy fontos célpont, itt olvashatóak majd a jó gyakorlatok, az innovációk és a területre vonatkozó szakirodalmak is, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Kulcsszavak: jó gyakorlatok, módszertan, idős bentlakásos intézményei

Monostori Judit (2004): Az idősök és a szegénység az 1990-es években. In: A szegénység és a társadalmi kirekesztődés folyamata. KSH, 137-173.

A dolgozat az idősök réteghelyzetének, társadalmi pozíciójának időbeli változásaival foglalkozik. Az elemzés arra koncentrál, hogy az 1990-es években hogyan alakultak az idősök életkörülményei a

fiatalabb generációkéhoz viszonyítva és mennyire rétegzett az idősök társadalma a jövedelmi helyzet, lakókörülmények, tartós javakkal való ellátottság mentén. Az adatok forrása a TÁRKI Magyar Háztartás Panelje és a Háztartás Monitor-kutatás. A jövedelmekre vonatkozó legfontosabb eredmény, hogy míg az aktív dolgozók jövedelme az idősökhöz viszonyítva jelentősen növekedett, a 60 éven aluli inaktívák és munkanélküliek csoportja az idősökhöz képest is leszakadtak. Jelentős változás történt a vizsgált egy évtized alatt az idős egyedülállók esetében, nagyjából felére csökkent közöttük a legszegényebbek közé tartozók aránya. A szegénységre leginkább ható kockázati tényezőknek az egyedüllét, a magasabb életkor, az alacsony iskolai végzettség, a háztartás aktív dolgozó nélkülsége és a települési hierarchiában elfoglalt alacsony pozíció bizonyult. Az idősök életkörülményeinek látható megnyilvánulásai mögött sokszor olyan megélhetési stratégiák húzódnak meg (fogyasztás korlátozása, tartalékok felélése), amelyek statisztikai adatokkal nem mindig mutatható ki, de amely az anyagi helyzetük negatív szubjektív megítélésében gyakran megjelenik.

Kulcsszavak: idősök társadalmi helyzete, idősök életkörülményeinek időbeli változása, idősök társadalmi rétegződése, idős népesség jövedelmi helyzete, idősök lakásviszonyai, szegénység

Needham, Joan F. (szerk.) (1998): Gerontológiai ápolás – Medicina Könyvkiadó, Budapest

Az idősödés számai az bizonyítják, hogy egyre nagyobb szükség van a gerontológiai ellátásban jártas szakemberekre. Magával a tevékenységgel, annak igényével mindenhol találkozhatunk: kórházakban, elfekvőkben, otthonokban, nappali intézményekben. Az időskorúak speciális ellátást igényelnek, a korral fiziológias és funkcionális változások járnak, amelyek növelik számos betegség, komplikáció kockázatát és megváltozik a pszichoszociális viselkedés is. Az életminőség függ a beteg szükségleteinek kielégítésétől, az ápoló, gondozó szakértelmétől, elköteleződésétől. Nem feltétlenül az a cél, hogy meghosszabbítsák az életet, hanem az, hogy miként lehet elősegíteni a lehetséges optimális életvitelt az élet teljes időtartama alatt. Ehhez nyújt segítséget ez a könyv, amelyben a specifikus betegségekről, a hozzájuk tartozó ápolási tevékenységekről, valamint a szükségletek felméréséről kapunk szakmai ismereteket.

Kulcsszavak: gerontológia, idősök ápolása, időskori betegségek, státusz-és szükséglet felmérések

Patyán László (2013): Gondozáspolitikai alulnézetben. Esély 4: 98-106.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_4/patyan.pdf

A cikk reflektálás Krémer Balázs: Idős? Gondozás? Miről beszélünk? című tanulmányára. Patyán szerint a hazai gondozás egyik alapproblémája, hogy nem határoz meg deklarált szükségleteket, így nehéz megbecsülni azok számát, akiknek gondozásra van szükségük. A gondozási szükséglet vizsgálat nem jogot, hanem csak jogosultságot biztosít, így ez is nehezíti a pontos képet. Azt véli a szerző, hogy az, hogy ki és milyen szolgáltatást kap, nem a szükségletek, hanem a pénzügyi lehetőségek szabják meg. A gondozási szükséglet vizsgálat egyik következménye, hogy a bentlakásos intézményeket az ápolás-gondozás irányába toltta el, míg túlterheli az otthon-közeli ellátásokat. Az informális gondozással kapcsolatban Patyán a szabályozatlanságot emeli ki.

Kulcsszavak: tartós gondozás/long-term care, informális gondozás, gondozási szükséglet

Polcz Alaine (1989): A halál iskolája. Magvető Kiadó, Budapest

A halál iskolája az élet végével, az agóniával, a klinikai halálból visszatért egyének érzelmeivel és ezeknek a feldolgozásával foglalkozik. A szerzőnő a tanatológia magyarországi úttörője, aki nagyon sokat tett, hogy a pszichológián belül ez is egy szakirány legyen. Az élet kezdetének, értelmének a kutatásával nagyon sok tudós szakértő foglalkozik, de a halállal és a halál közeli élményekkel „szakszerűen” egyre kevesebben. Polcz Alaine a könyvében körüljárja a különböző korok halállal kapcsolatos gondolatait, értelmezéseit, majd eljut egészen napjainkig (1989), amikor teljesen más a kapcsolatunk az élet végével, keressük az elixírt, ami örök fiatalságot és örök életet ad(na). Ennek tükrében vizsgálja az író a kórházi jegyzőkönyveket, beszélget olyan emberekkel, akiket az újjáélesztés segítségével visszahoztak a klinikai halálból, megpróbálja feloldani azokat a gátakat, melyek a halál, mint tény elfogadásának az útjában állnak.

Problémaként fogalmazza meg, hogy az orvosi egyetemeken, az ápolóképzőkben nem tanítják azt, hogyan kell segítséget nyújtani egy haldoklónak, mit tegyünk, vagy mit ne tegyünk ezekben a helyzetekben. Gyakorló pszichológusként, úgy gondolja, hogy írásaival nemcsak a szakmáját öregbíti, hanem segítséget nyújt a tartós betegségben szenvedőknek és azok családjainak, az elmúlás tényét feldolgozni.

Kulcsszavak: halál, pszichológia, elmúlás

Rajna Péter – Tariska Péter (2000): Az időskor neuropszichiátriája. B+V, Budapest

Az idős betegek sok esetben úgy élnek meg egy-egy betegséget, mint a kor velejárója, így a családorvos fontos szerepet tölt be, mert egyrészt rámutathat a betegségre, a megfelelő szakorvosi ellátás igénybevételét segítheti elő, vagy éppen terápiát javasolhat. A szerzőpáros jól strukturált, logikus gondolatmenetet követve építette egymásra a különböző témaköröket, így az időskori tünetegyüttesek neuropszichiátriái megközelítéseitől a leggyakoribb tüneteken, a kórképek leírásán keresztül juthatunk el a neuropszichiátriái diagnosztikai lehetőségek, valamint a kórképek kezeléséig. A tünetek között többek között bemutatásra kerülnek a mentális tünetcsoportok mellett a testi tünetek, az érzékszavarok is. A kórképek fő formái fontos információt nyújtanak az olvasó számára a neuropszichiátriái betegségek, illetve zavarok széles skálájáról. Az időskori neuropszichiátriái diagnosztika elemei között kerül bemutatásra a betegvizsgálat, az anamnézis, a fizikális és pszichés státusz, a pszichometria, a laboratóriumi diagnosztika, a képalkotó eljárások és az elektrofiziológiai eljárások. A kórképek kezelésénél felvonultatott lehetőségek (farmakoterápia, pszichoterápia, csoportterápiák, rehabilitáció, gondozás) mind jelentősen befolyásolják az időskor életminőségét.

Kulcsszavak: tünetegyüttes, neuropszichiátria, zavarok, betegség, kórkép, etiopathogenesis, degeneratív kórképek, szekunder demenciák, mentális zavarok, pszichózis, diagnosztika, terápia

Riemann, Fritz (1998): Az öregedés művészete. Háttér Kiadó Kft

A szerző hiteles nyíltsággal ír az élet utolsó időszakának esélyeiről, arról, hogy foglalkoznunk kell az öregedéssel, felelősen kell gondolni kell az öregedésre. A szerző abból indul ki, hogy az ember boldogságra vágyik és ezt saját magának kell megteremtenie és nem szabad kívülről várni, így a boldogságkeresés és a szabadság is új értelmet kap. Az öregedést sok esetben válságként élik meg az emberek, ezért tesz említést a műben a szerző a témáról. A válsághoz szorosan kapcsolódik egy másik bizonytalanság az élet második felében ez pedig az erotika és szexualitás kérdése. A szerző szépen átvezeti ezeken a bizonytalanságokon az olvasót és megfogalmazza, hogyan lehet felkészülni az öregedésre, valamint számba veszi azokat a tényezőket, amelyek megnehezítik, illetve azt is, amelyek megkönnyítik az öregedést. A halál kérdése elkerülhetetlen ebben a témában, így az öregség és a halál,

valamint a segítő sorsközösségről is szó esik a műben. Említést tesz az író az öregkor erényeiről és szellemi szabadságáról, végül pedig a magánytól való meneküléssel zárja írását.

Kulcsszavak: öregedés, boldogságkeresés, szabadság, erotika és szexualitás, halál, sorsközösség, erény, szellemi szabadság, magány

Rubovszky Csilla (2017): Idősgondozás a családban – A gondozó családtagok helyzete a mai Magyarországon. Esély 4: 45-69.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2017_4/ATT03696.pdf

A szerző a tanulmányában egy Magyarországon még nem vizsgált témát, az időskorú családtagját gondozó hozzátartozó helyzetét vizsgálja. A fogalmak meghatározása, a formális gondozás helyzetének bemutatása, és egy nemzetközi kitekintés utána, ismertetésre kerül a szerző által végzett kutatás módszertana, majd annak eredményei. Az előfeltevéseknek és a nemzetközi tendenciáknak megfelelően a gondozó családtagok hazánkban jellemzően középkorú, többgyermekes, átlag alatti jövedelmű nők, aki hátrányos helyzetű településen élnek, egy háztartásban a gondozottjukkal. Mind a személyes, mind a szociális gondozást végzik, és pszichés támogatást is nyújtanak. A gondozási feladataik miatt a munkaerőpiacról kiszorulnak, és/vagy kikapcsolódási, feltöltődési lehetőségeik megszűnnek. Gondozási tevékenységük ellentételezéseként kevesen (10% alatt) részesülnek ápolási díjban.

Kulcsszavak: idősgondozás, univerzális modell, reziduális modell, gondozó, gondozott, házi segítségnyújtás, gondozási tevékenység, ápolási díj

Simkó Alfréd (szerk.) (1992): Válogatott fejezetek a gerontopszichiátriából – Magyar Pszichiátriai Társaság, Budapest

A kötet az időskor és az idősödés biológiai, pszichológiai és szociális kérdéseivel, továbbá a geriátria komplex klinikai problémáival foglalkozik. A speciális neuropszichiátriai vonatkozásoktól a pszicho-és szocioterápiás, illetve rehabilitációs koncepciókig több területet ölel fel az öregedés okainak, a személyiség és az öregedés összefüggéseinek, az időskori pszichózisok, paranoid kórképek, depresszió, alvászavarok, illetve a demencia tárgyalásával. Alapvetően szakkiadvány, főleg az elmélyült szaktudást igénylők vehetik hasznát.

Kulcsszavak: időskor pszichiátriai problémái, idősödés, időskori agresszió, demencia, gyógyszeres terápiák

S. Molnár Edit (2004): Életmód és közérzet az idősödés korában. In: Társadalmi Riport 2004, TÁRKI: 152-164.

A tanulmány a 60-75 év közötti népesség életminőségének néhány jellegzetességét mutatja be, elsősorban azzal foglalkozik, hogy melyek az időskorba lépés legnagyobb veszteségei, valamint hogy ez az aktus hogyan hat a mindennapi aktivitásra, igényszintre, életstílusra. Az elemzés érinti még az idős korosztály életkörülményeire vonatkozó szubjektív véleményét és jövőbeli várakozásainak megítélését. A kutatásban felhasznált adatok a KSH NKI panel-vizsgálatának első hullámából származnak (2001/2002). A szerző megállapítja, hogy az idősödés legfontosabb sorsfordító változásai a gazdasági aktivitás megszűnése, a jövedelemcsökkenés, a családi együttélésben bekövetkező átalakulás illetve az egészségi állapot megromlása, melyek bizonyítására statisztikai példákat is felsorakoztat. A tanulmány kimutatta, hogy idős korban az aktivitás csökkenésével megváltozik az életstílus, az igények jelentősen lecsökkennek, és az egyes életstílus elemek elhagyását elsősorban anyagi okokkal, a szükséglet hiányával indokolják az idős megkérdezettek. Egyetlen kivételt ez alól az üdülés jelent. Az életkörülmények megítélésére hatással van az időseken belüli életkor és a párkapcsolat hiánya is, mint sorsfordító változások, mégis a véleményeket leginkább meghatározó tényező az egészségügyi helyzet.

Kulcsszavak: idősök életminősége, idősök életkörülményei, szubjektív vélemények, idősök étellel való elégedettsége, idősök egészségügyi helyzete

Steinbac, Martin (2012): Időskori depresszió. Előzzük meg, értsük meg, segítsünk! Evangéliumi Kiadó

A könyvet a szerző nem csak a depresszióban szenvedő embereknek szánja, hanem hozzátartozóknak, segítőknek is, hogy jobban megérthessék a betegséget. A szerző célkitűzése között szerepelt, hogy rámutasson a szellemi segítségnyújtás, a lelkipozítás jelentőségére, valamint szembesítse az olvasót a depressziós betegek elkeseredettségével. Rámutat továbbá olyan helytelen viselkedésformákra is, amelyek a depresszió kialakulásához vezethetnek, ezzel pedig egyfajta indíttatást adhat az olvasó számára, hogy átgondolja cselekedeteit. A depresszió fogalmi meghatározásánál előtérbe kerül a keresztény megközelítés is. A szerző közérthetően írja le a betegséget és főbb tüneteit, ismerteti azon zavarokat, amelyek nem sorolhatók a depresszió körébe, valamint az időskori depresszió sajátosságait taglalja. A depresszió okai között felsorolásra kerülnek a biológiai, pszichológiai, szociális és spirituális tényezők egyaránt. Megfogalmazásra kerülnek azon viselkedési módok, amelyek depressziót idézhetnek elő, valamint a terápiás és szellemi alapelvek is. Fontos gondolatok jelennek meg a problémamegoldó stratégiákat tartalmazó fejezetben, mely azokra a lépésekre hívja fel az olvasó figyelmét, mely a depresszióból való kilábalás mérföldkövei. Nem maradt el a témában a prevenció kérdésköre sem, így megfogalmazásra kerültek a depresszió megelőzésének lehetőségei is. Egy új és fontos kezdeményezés a depressziókutatásban, a szalutogenezis, amely nem arra fókuszál, hogy mi idézi elő a betegséget, hanem arra, hogy mi tart egészségben.

Kulcsszavak: depresszió, lelkipozítás, tünet, zavar, félelem, vegetatív zavar, kognitív zavar, pszichoterápia, terápiás alapelvek, szalutogenezis

Dr. Szabó Lajos (2004): Útmutató a demens részleg tárgyi-szakmai minimumfeltételeinek kialakítására. (Ajánlás speciális szakmai programok kialakítására mentálisan hanyatló idősök számára a szociális ellátórendszer keretében). Továbbképző füzet 5. szám, Fővárosi Önkormányzat Idősök Otthona Módszertani Osztály kiadványa, Budapest

Ez a kiadvány a szociális ellátórendszerben, azon belül is az idősellátásban egyre nagyobb számban megjelenő mentális hanyatlásban szenvedők ellátásához szükséges demens részlegek kialakításának lehetőségeit, feltételeit hivatott bemutatni. A szerző két nagy tartalmi egységre bontotta gondolatait.

Az első rész egy útmutató, amely a bentlakásos intézmények demens részlegeinek kialakításához ad támpontot. Itt betekintést nyerhetünk az ellátási koncepció alappilléreibe, a bentlakásos intézményi ellátásba, a komplex állapotfelmérés szükségességébe, a speciális programok lehetőségeibe. Megjeleníti a tárgyi feltételek mellett a személyi/szakmai feltételeket, valamint finanszírozási szempontokat is. A második rész azonban egyfajta ajánlás speciális szakmai programok kialakítására az egészségvédelem, a preventív programok és speciális területi ellátások vonatkozásában.

Kulcsszavak: tárgyi-szakmai minimumfeltételek, speciális szakmai programok, preventív program, ellátási koncepció, komplex állapotfelmérés

Szabó Lajos (2010): Felmérő módszerek az idősellátásban – Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona, Budapest

A kiadvány a Fővárosi Módszertani Osztály Továbbképző füzeteinek sorozatában jelent meg. Az idősgondozásban alkalmazható egységes felmérő módszert mutat be, mellyel átfogó kép kapható a segítségre szoruló idős helyzetéről, állapotáról, pszichoszociális nehézségeiről és kapcsolatairól. A kiadvány négy egymásra épülő kérdőíves interjú típust mutat be, majd pedig egy esettanulmány segítségével illusztrálja az alkalmazhatóságukat.

A szerző az idősgondozás, a házi segítségnyújtás kapcsán azt veti fel, hogy ugyanolyan komplex esetvitel várható el, mint a szociális munka, a segítő tevékenység bármely más formájánál. Az esettanulmány pedig a kliens átfogó ismeretére épül, melyet csak részletes, jól strukturált kvalitatív felmérés segítségével lehet elkészíteni. Mivel az idősellátásban a gondozásra kerülő időssel a szociális szakemberek rendszerint hosszabb kapcsolatba kerülnek, még inkább elvárható, hogy nagy figyelmet kell fordítani az ellátott állapotának és körülményeinek a feltérképezésére. Az átgondolt gondozási terv egyrészt a feltétele a hatékony munkának, másrészt elősegíti a szociális szakember tevékenységének minőségi fejlesztését, és fenntartja a megújulásra való hajlamát. A felmérés kiindulópontja egy úgynevezett tájékozódó, strukturált interjú, mely egy korábban alkalmazott előgondozási felmérés módosított változata. A második eszköz a támogató háttér és források vizsgálatára használható rugalmas (beszélgetős) interjú, melynek során a kapcsolati háló, az elérhető erőforrások és támogató háttér valamint a kliens aktivitása térképezhető fel. A harmadik eszköz az önálló életvitel képességének felmérése, amely alapján kialakítható, hogy az idős embernek milyen jellegű és mértékű támogatást kell nyújtani otthonában. A negyedik felmérő eszköz a gondozó családtag terhelhetőségének vizsgálatára kidolgozott kérdőív. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy ez az összeállítás nem kizárólagos, hanem rugalmas, bővíthető, változtatható. Ezt a nézetet alátámasztja, hogy van egy ötödik módszer, mely nem szerepel ebben a kiadványban (Szociális Készségszint Felmérés, mely önálló módszertani füzetben kapott helyet), de szervesen illeszkedik bele a leírt felmérő rendszerbe. A kiadvány utolsó fejezete bemutatja az összes felmérő eszköz használatát egy példán, konkrét eseten keresztül.

Kulcsszavak: idősellátás, idősgondozás, házi segítségnyújtás, pszichoszociális segítőmunka, gondozási terv készítése, komplex felmérő rendszer, tájékozódó interjú, támogató háttér és források vizsgálata, önálló életvitel képessége, gondozó családtag terhelhetősége

Szabó Lajos (2011): Időskori demenciák családi, társadalmi és pszichológiai vonatkozásai. Akadémia Kiadó

A demenciával élő embereket gondozók személyek, vagy családok nagy terheket hordoznak a mindennapi gondoskodás során úgy, hogy közben sokszor magukra maradnak problémáikkal. Ez a könyv támogatást kíván nyújtani nem csak a demenciával küzdőknek, hogy nehézségeik ellenére minél

tovább megőrizhessék önmagukat és emberi kapcsolataikat, hanem gondozóiknak is utat mutat egy átalakuló gondozási kultúrában. Fontos üzenetként jelenik meg, hogy a demenciával élő emberek autonóm emberek érzésekkel, vágyakkal és igényekkel, de egyben támaszra szoruló emberek is, akiknek a boldogulásukhoz szükség van mások segítségére. Elmondható, hogy a demens ellátás ma 4 alappillérre épül: a korszerű diagnosztika és gyógyszeres kezelési törekvések, a készségek megőrzését és megerősítését szolgáló módszerek alkalmazása, a változó személetű gondozás, a differenciált ellátórendszer és támogatói hátterek megjelenése. A demencia klinikumába való betekintéssel alapozza meg a szerző a témába való elmélyülés kezdő szakaszát, valamint kiemelt helyet kapott a személyközpontú gondozás alapjainak ismertetése, mely egy paradigmaváltás és az ún. őrző-gondozó tevékenységet hivatott felváltani. A segítő munka és annak ellátási hátterei alatt olyan kérdésköröket érint a szerző, mint a szembesülés a diagnózissal, a gondozó család nehézségei, a bentlakásos otthonban demenciával élők segítése. A szerző eseteírásokkal hozza még közelebb az olvasót a demencia világához.

Kulcsszavak: demencia, gondoskodás, autonómia, személyközpontú gondozás, paradigmaváltás, ellátási háttér, támogatói háttér, eseteírás

Szabó Lajos (2013): Idősellátás kérdőjelekkel. Esély 4: 87-97.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2013_4/szabol.pdf

Szabó Lajos cikke reflektálás Krémer Balázs: Idős? Gondozás? Miről beszélünk? című tanulmányára. Szabó szerint az abban szereplő kérdések jogosak, azonban annak súlypontjaival nem ért egyet, és ezt fejt ki cikkében. A demográfiai adatokból hasonló helyzetet vázol fel, mint Krémer (várható élettartam növekedése, 80 év feletti arányának markáns növekedése, hazánkban az egészségben eltöltött évek számának a várható élettartamhoz viszonyított arányának kedvezőtlenessége), és ezekből a következőket vonja le: növekszik az életviteli támogatásra, gondozásra szoruló idősök aránya. Ellentétben Krémerrel, Szabó szerint a demencia jelentős probléma az ellátásban, fontos a multidiszciplináris megközelítés a problémák megoldására, és az orvosok sajnos nem irányítják az idősgondozást, hanem kivonulnak belőle, nem vesznek benne kellően részt. Állítása szerint az idősellátás nem pazarló, hanem elszegényedő.

Kulcsszavak: tartós gondozás/long-term care, törékeny idős /frail elderly, geriátria, demencia, informális gondozás, gondozási szükséglet

Szabó Lajos (2014): A professzionális és informális segítők szerepe az idősök otthoni ellátásában. Esély 2: 79-93.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2014_2/szabo.pdf

A szerző az idősgondozás, a házi segítségnyújtás kapcsán felmerülő kérdéseket és problémákat elemezi. Tekintve, hogy a demográfiai mutatók és prognosztizálások szerint az idősök száma és aránya nőni fog, és a finanszírozási környezet nem fog lazulni, fontos, hogy új megoldásokat találjunk az ellátás hatékonyságának növelése érdekében. A szerző nagy hangsúlyt fektetne a formális gondozás mellett megjelenő, informális gondozással való együttműködésére. Mindemellett három olyan terület van, amelyek a korszerű idősgondozást elősegíthetik véleménye szerint: preventív gerontológia (aktív életvitel kialakítása), a gondozó család pszichés egészségének fenntartása, támogatása, továbbá az informatikai szektor fejlesztéseinek beépítése az ellátásba.

Kulcsszavak: idősgondozás, házi segítségnyújtás, formális segítő, informális segítő, önkéntes

Széman Zsuzsa – Pottyondy Péter (2006): Idősek otthona. Megszokott környezetben, nagyobb biztonságban Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, MTA Szociológiai Kutatóintézet

<http://mek.oszk.hu/14400/14408/14408.pdf>

A svéd és német társadalomban elfogadott nézet, hogy az idős ember képes az önálló életre otthonában, ha a környezeti feltételek biztosítottak ehhez, 2003-ban mindez csak gondolat szinten valósulhatott meg hazánkban. Ebben az időben egy 3 éves kísérleti modellprogram indult el Magyarországon, amelyben korlátozott számú 75 évnél idősebb embert vontak be. A program olyan irányelveket dolgozott ki, mellyel az idős ember megváltozott funkciói, a megromlott egészségi állapota ellenére a lakások átalakításával minél tovább saját otthonában képes önálló életet élni. A városokban történt helyzetfelméréssel ismertetnek meg bennünket a szerzők a következő fejezetben, így a lakás és a lakókörnyezet felméréséről nyújtanak információkat, valamint a modellprogram előtti átalakításokról. Itt bemutatásra kerülnek a különböző lakásproblémák, az idősek biztonságérzetét befolyásoló tényezők. Az átalakításokat követő vizsgálat igazolta, hogy a különböző műszaki megoldásokkal javítani lehet az életminőséget, növelni lehet a biztonságot, valamint könnyebbé válhatnak olyan tevékenységek elvégzése, amelyet korábban csak nehezen, vagy egyáltalán nem lehetett kivitelezni. A falvak sajátosságai, valamint a műszaki peremfeltételek, a városi és kisvárosi, falusias családi házak átalakítási megoldásai is bemutatásra kerültek a program keretein belül. A modellkísérlet egyik legfontosabb tapasztalata, hogy csökkent az elesések száma az átalakítások hatására, így az idősek biztonságérzete is nőtt, kisebb mértékben szorulnak egyéb ellátásra.

Kulcsszavak: önálló élet, kísérleti modellprogram, irányelvek, vizsgálat, biztonságérzet, akadálymentesítés, komfort, átalakítás, sajátosság, város, kisváros, falu

Széman Zsuzsa (2015): A tartós idősgondozás alternatívái: technika, környezet. Esély 1: 65-84.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2015_1/2015-1_2-1_szeman_tartos_idosgondozas.pdf

A tanulmány az idősödés és az idősek társadalombeli számának növekedésére jelentősen megnövekvő informális gondozás, alternatív megoldások témakörét mutatja be. A tanulmány nemzetközi összehasonlítás keretében ismerteti a növekvő idős gondozási tevékenység tekintetében végzett kutatások eredményeit, politikai, szakpolitikai célkitűzéseket, elképzeléseket, valamint különböző innovatív megoldásokat mutat be. A tanulmány által ismertett demográfiai változások (pl. élettartam növekedése) vezetnek az idősödő társadalomhoz, mely a gondozás tekintetében új kihívásként jelentkezik az Európai Unióban, (amennyiben az egészségben várható évek nem növekednek jelentősen). A korlátozó betegségek (ezek közül az egyik kiemelt fontosságú a demencia) előfordulásának növekedésével az idősek tartós gondozásának növekedése jár együtt. Az otthoni gondozás volumene és az arra fordított kiadások meghaladják az intézményes gondozását. A tanulmány részletesen bemutatja az informális gondozás problematikáit. A tanulmány megállapítja, hogy a hagyományos eszközökkel nem lehet kezelni a problémát, ezért fontos például a technika (technikán alapuló innovációk, mint a távgondozás) és az infokommunikáció alkalmazása. Újfajta megközelítés a megfelelő környezet kialakítása (pl. akadálymentesítéssel), mely az idősbarát lakásokkal, városokkal, szolgáltatásokkal érhető el. A tanulmány bemutatja az egyes országok, városok jó példáit, gyakorlatait a technika és környezeti megoldások tekintetében (közte Magyarország több, a Magyar Máltai Szeretetszolgálathoz kötődő fejlesztését).

Kulcsszavak: idősgondozás, tartós gondozás, gondozási rendszerek, formális gondozás, informális gondozás, idősök arányának növekedése, alternatív megoldások a gondozásban, környezet átalakítása, technikák és infokommunikáció alkalmazása, nemzetközi összehasonlítás, innovatív megoldások

Széman Zsuzsa (2016): Idősbarát városok, helyek, közösségek. Esély 2: 93-114.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2016_2/2016-2_3-1_Szeman_Idosbarat_varosok.pdf

A tanulmány nemzetközi összehasonlításban elemzi, hogy a WHO által kezdeményezett „Globális Idősbarát Városok” programot az egyes országok miként követték, milyen tényezők járulnak hozzá a probléma megoldásához és melyek az azt gátló tényezők, milyen különbségek figyelhetők meg az egyes szereplők között. Az idősbarát környezet kihívásának hátterében az idősödő társadalmak, és idősödő és bővülő népességű városok, és az ezt létrehozó demográfiai folyamatok állnak. A tanulmány a WHO programban deklaráltan a társadalmi és szociális szempontrendszer magában foglaló épített környezeti (ház, lakás, közlekedés) fejlesztéseket, kutatási eredményeket és folyamatokat mutatja be számos példán keresztül (megemlítve néhány magyarországi programot is). Újabb kezdeményezések az idősödő barát városok kialakítását, azaz a fiatalabb generációkra is kiterjedő fejlesztéseket helyezik előtérbe, ugyanakkor minden koncepcióban közös, hogy a megfelelő környezet kialakítása társadalmi integrációval kell, hogy együtt járjon (társas kapcsolatok, kommunikáció kiemelt szerepével) és nagyon fontos elem a társadalmi részvétel is.

Kulcsszavak: idősgondozás, alternatív megoldások a gondozásban, idősbarát környezet fejlesztése, innovatív megoldások, idősbarát városok, települések és idősbarát közösségek, idősödő barát városok

Széman Zsuzsa – Tróbert Anett Mária (2017): A szociális innováció lehetőségei a tartós idősgondozásban. Esély 6: 45-62.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2017_6/Esely_2017-6_2-1_Szeman-Tróbert_Szocialis_innovacio.pdf

A tanulmány egy a tartós idősgondozás témakörében végzett kutatás eredményeit ismerteti. A kutatás a MoPact projekt keretében készült, nemzetközi összehasonlítás részét is képezve. A téma, az (otthoni) tartós gondozás nehézségei, a legfontosabb innovációk a tartós gondozásban, a változtatási folyamatban való részvétel. A kutatás adatfelvétele fókuszcsoportos beszélgetésekből és szakértői interjúkból állt (más a nemzetközi team által alkalmazott módszerek mellett). A kvalitatív kutatás magyarországi része 2015-ben zajlott 2 csoportban, Budapesten és Nyíregyházán. A tanulmány bemutatja a legfontosabb demográfiai tendenciákat (idősödés, várható élettartam, egészségben eltölthető évek), és ennek nyomán a tartós idősgondozás előtt álló kihívásokat. A változások nyomán mind a formális, mind az informális gondozás bővülő terheire lehet számítani. A gondozási rendszerek fenntartásához innovációra van szükség. A tanulmány kitér a szociális innováció fogalmának sajátosságaira, majd ismerteti a kutatás módszertanát és eredményeit, mind a két helyszínrre vonatkozóan. A csoportinterjúk összefoglalása után az eredményeket nemzetközi kontextusba helyezi, és összefoglalja a szakértői interjúk főbb megállapításait, melynek fő következtetése, hogy ellentétben a német, vagy olasz ellátórendszerrel (mely csak reformokra), a magyarországi rendszer teljes

változtatásra szorulna (de pl. Bulgária esetében még csak az idősellátó rendszer kiépítési fázisában járnak). A szakértők a tartós gondozás rendszerszintű innovációját látják elsődleges feladatnak.

Kulcsszavak: idősgondozás, tartós gondozás, kutatás, fókuszcsoport, szakértői interjú, gondozási rendszerek, környezet átalakítása, technikák és infokommunikáció alkalmazása, nemzetközi összehasonlítás, innovatív megoldások

Szűcs Zoltán (2000): Az időskorúak helyzete a kilencvenes években. KSH

A tanulmánykötet az időskorú népesség helyzetét tárja fel. A tanulmányok az idősök demográfiai jellemzőit, foglalkoztatottságát, gazdasági aktivitását, önellátásra való képességét és jövedelmi viszonyait, valamint fogyasztását, életszínvonalát mutatják be. Az elemzések érzékeltetik az időskorúak és a fiatalabb korosztályba tartozók helyzetének eltérését, továbbá az idősök egyes csoportjai közötti különbségekre is felhívják a figyelmet. Az elmúlt évszázadban folyamatos volt az időskorúak népességen belüli emelkedő aránya, azonban jelentős eltérések vannak Kelet- és Nyugat-Európa között. Az idősök demográfiai jellemzői jelentős eltéréseket mutatnak településtípusok és nemek valamint végzettség szerint is. Nagyon alacsony az idősök körében az aktív keresők aránya. A nehézségek aránya nagymértékű, az idősök segítségre szorulnak, miközben többségük olyan háztartásban él, ahol nincs fiatal tag (holott többségüknek van gyermeke, vagy unokája). Meglehetősen kevés az olyan 70 évnél idősebb, ahol nincs egyáltalán családi segítség, tehát ahol elsődleges az állam, az önkormányzat vagy a civil szervezetek szociális gondozásban betöltött szerepe. Az idősök jövedelmi helyzetét egyértelműen a nyugdíj határozza meg, Az idősök jövedelem-felhasználásának jellemző motívuma az önkorlátozás és az ebből adódó megtakarítás. A háztartások tartós fogyasztási javakkal való felszereltsége bizonyos cikkek esetében nagyon alacsony.

Kulcsszavak: idős népesség helyzete, idősök demográfiai jellemzői, idősök jövedelme, idősök gazdasági aktivitása, idősök lakásvizonyai, idősök kiadásai, idősök fogyasztási javai

Sztenderdek az idősök számára biztosított bentlakásos szociális szolgáltatások területére vonatkozóan, TÁMOP 5.4.1.

www.ncsszi.hu/download.php?file_id=1819

Mindnyájan tudjuk, hogy Magyarország öregedő társadalom, ennek háttérében a születések csökkenésének száma és a meghosszabbodott élettartam áll. Az idősök jelenlegi anyagi helyzetének a meghatározója a nyugdíjaztatásuk előtti munkaerő-piaci helyzetük. Ezt az állapotot az egészségügyi helyzetük is befolyásolja, a kórházi adatok szerint az idős embereket többször kezelik kisebb-nagyobb sérülésekkel az ambulanciákon illetve a járó betegrendelőkből.

A idős otthonokban átlagosan egy év a várakozási idő, sajnos, egyre több súlyos beteg idős és demens kerül be ezekbe az intézményekbe, amihez speciális tudással rendelkező személyzet kellene, de ezzel nem mindenhol rendelkeznek. Az idős ellátást biztosító otthonok tulajdonosa egyes településeken az állam illetve az adott önkormányzat, másutt az egyházi szervezetek tartják fennt őket. Azokban az intézményekben, melyek elmaradnak az Európai Unió által kijelölt normáktól, sokkal nagyobb teher hárul a dolgozókra, annak érdekében, hogy minőségi munkát végezzenek.

Az idősek ellátásának egyik legfontosabb szempontja, hogy az életminőségüket megtartsuk és ha lehetőség van rá, emeljük, de semmiképp ne romoljon. A szakmai sztenderdek megírásánál erre fokozottan oda kell figyelni!

A módszertan az alábbiakat jelöli a kodolgozandó sztenderdek közt:

- intézményi környezet-életminőség
- felvétel-igénybevétel
- ápolási-gondozási tevékenység
- egészségügyi ellátás
- pszichoszociális gondozás
- speciális csoportok
- korai felismerés
- segítő tevékenységek támogatása
- szociális kompetencia
- koordináció- harmonizáció

Kulcsszavak: idősellátás, igényfelmérés, jövő, szakmaiság

Tariska Péter (szerk.) (2002): Kortünet vagy kórtünet? – Medicina, Budapest

A kötetnek már az elnevezése is találó, mivel szakmai tartalma a „Mentális zavarok időskorban” alcímmel foglalható össze. A kötet alapvetően a házi orvosokat célozza meg, de mivel pont őket, ezért alapvetően hasznos lehet az idősellátásban dolgozó szakembereknek is, mivel a gyakori panaszokról és tünetekről kíván áttekintést nyújtani, és mindezek alapján egy-egy cselekvési utat is meghatároz, már azzal is, hogy melyek az egyes szereplők (orvos, beteg, hozzátartozó) lehetséges teendői. Szociális szakmai szempontból érdekes lehet az öregedés lélektanával, az időskori szerepekkel és krízishelyzetekkel, az „életkorfüggő” mentális zavarokkal és kezelésükkel, a korfüggő és a kórügő testi zavarokkal, az időskori pszichózisokkal, a demenciákkal, a lelki egészségvédelemmel, a család és az intézmények szerepével és az időskori jogi kérdésekkel foglalkozó fejezettrészek.

Kulcsszavak: idősödés, mentális zavarok időskorban, mentálisan hanyatló idősek gondozása, jogi kérdések időskorban

Turai Tünde (2009): Öregek társadalomnéprajzi vizsgálata, Doktori disszertáció. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar

http://doktori.btk.elte.hu/folk/turaitunde/diss_nem.pdf

A disszertáció célja az öregkor és az öregek megértése belső dinamikák felől. A társadalomnéprajzi vizsgálat középpontjában kapcsolatháló-vizsgálat áll. Az idősek kapcsolatainak feltérképezésén túl az egyes kapcsolatformákról is információkat nyerhetünk. Öt nagy egységre tagolódik a dolgozat. Az első fejezetben a kutatási terep bemutatására kerül sor, ahol elhelyezésre kerül a mikroelemzés különböző tendenciák közé, illetve az anonimként kezelt település főbb jellemzőit mutatja be. A másodikban az öregkor az életút egy szakaszaként jelenik meg, majd az idősek helyzetét ismerhetjük meg a családban, illetve azt hogy a család hogyan funkcionál az idősek körül. A következőkben az idősek és a rokonság, valamint az idősekhez kapcsolható rokonsági erőterek kerülnek előtérbe. Végül pedig a nem rokoni kapcsolatok kifejtésével a szomszédok, a barátok és az informális kapcsolatok, illetve a támogatás kap hangsúlyt. A következtetésekben rámutat arra a dolgozat írója, hogy a kapcsolatháló-elemzésében

vizsgált kapcsolattípusok (családi, rokoni, szomszédsági, baráti) eltérő szerepeket játszanak az idősök életében, valamennyi fontos és bármelyik hiánya problémát okozna az idős ember szociális-, érzelmi világában. Fontos megállapítás az is, hogy az egyes kapcsolatok nem egymástól függetlenül, hanem egymásba fonódva fejtik ki hatásukat. A kiegyensúlyozott testi, lelki létehez egyaránt és egyszerre szükség van valamennyi kapcsolattípusra, azonban csak a megfelelő helyen és módon. Valamennyi kapcsolattípus esetén a rugalmasság, az alkalmazkodóképesség és az újraszerveződés képessége a kapcsolatok megtartásának a kulcsa, amely odafigyelést, változtatások sorát, alkufolyamatokat igényel.

Kulcsszavak: öregkor, életút, test változásai, családi állapot, időskor tartalmi, család, családtípusok, kapcsolat, idősgondozás, örökség, rokonság,

Udvari Andrea (2013): Az idősellátás helyzete (kutatási jelentés) NCSSZI

A kutatási jelentés összefoglalja a magyarországi idősök helyzetét. A jelentés bemutatja a főbb demográfiai trendeket Európa és Magyarország tekintetében (öregedő társadalom, hosszú élettartam lehetőségei és kihívásai), az ebből fakadó társadalompolitikai kihívásokat és lehetőségeket (nem fenntartható szociális modell, reformok szükségessége, új megközelítések, paradigmaváltás), az időspolitika hosszú távú célkitűzéseit. A jelentés továbbá bemutatja a magyar idősellátási rendszert, a nyugdíjrendszert és pénzügyi ellátások rendszerét és a szociális (alap és szakosított) szolgáltatások rendszerét. A jelentés ezt követően összefoglalja az aktív időskor koncepcióját, alapelveit, melynek középpontjában eleinte az aktivitás és az egészség állt, majd ez bővült többféle irányban, ezek közül kiemelhető az intergenerációs szolidaritás. Végül az idősellátási rendszerek bemutatásával zárul a tanulmány, négy európai országra kiterjedő nemzetközi összehasonlítás keretében.

Kulcsszavak: idősellátás, időskorúak helyzete, nyugdíjrendszer, szociális szolgáltatások, aktív időskor, nemzeti és generációk közötti szolidaritás, nemzetközi összehasonlítás

Udvari Andrea (2013a): Tevékeny élet időskorban is. 2012 a tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás éve. I. rész Kapocs, XII. évf. 1. szám.

www.ncsszi.hu/download.php?file_id=951

A 2012-es európai kampányév témája között szerepe a tevékeny idősödés, a nemzedékek közötti szolidaritás, továbbá a demográfiai idősödés. Újfajta kérdések és válaszok, valamint megoldások fogalmazódnak meg a témával kapcsolatosan a tanulmányban, így kerül a fókuszba a tevékeny idősödés komplex stratégiája, valamint a létező politikai kezdeményezések. A tevékeny idősödés koncepció lényegében összekapcsolja a produktív idősödés gondolatát az életminőség és jól-lét megőrzésének gondolatával. Megfogalmazásra került a tanulmányban az aktív időskor definíciója, valamint a tevékeny időskor alapelvei. Ezt követően a tevékeny idősödés koncepciójának három nagy területe: a nyugdíj, a foglalkoztatás valamint az egészségügy és a szociális ellátások témakörét járja körül a tanulmány. Különböző kezdeményezések bemutatására is sor kerül, amelyek az egészséges élet és a tevékeny időskor megtartását célozták.

Kulcsszavak: Országos Botos Gyaloglás Program, LEGOP (Lelki Egészség Országos Program), Semmelweis Terv, Nemzeti Népegészségügyi Program, Tízezer Lépés Program, tevékeny időskor, tevékeny időskor koncepciója, nyugdíj, foglalkoztatás, egészségügy, szociális ellátások

Udvari Andrea (2013b): Tevékeny élet időskorban is. 2012 a tevékeny időskor és a nemzedékek közötti szolidaritás éve. II. rész Kapocs, XII. évf. 2. szám.

www.ncsszi.hu/download.php?file_id=236

Az időskor és nemzedékek közötti szolidaritás hazai programjának bemutatása a fő cél. A két részes tanulmány második része az aktív állampolgárság kérdéskörét, valamint az élethosszig tartó tanulás folyamatát mutatja be az egyes életszakaszok tekintetében. Az időskori problémák kezelésére ismeretterjesztő programok keretében, a megbirkózási stratégiák megismerésével kell segítséget nyújtani, amelyben nagy szerepet kapnak a civil és karitatív szervezetek, valamint azok a programok, melyek az időseket aktívabb életre készítik. A 2011-ben elkészült a Nemzeti Önkéntességi Stratégia, melynek egyik célcsoportja az idősek. Ennek keretében megfogalmazásra került, hogy az idősek tudásuk és tapasztalatuk révén nagy segítségükre lehetnek a civil szervezeteknek önkéntes tevékenységük során. A célok és tervek között szerepel többek között a társadalom különböző partnereinek bevonása, a várható élettartam növekedésének elősegítése, aktív élet fenntartása, időskori jövedelembiztonság megteremtése is. Néhány kezdeményezés is bemutatásra kerül a cikkben, melyek a generációk közötti kapcsolat és a kölcsönös támogatás révén az aktív időskor fontos lépcsői.

Kulcsszavak: aktív időskor, tevékeny élet, infokommunikációs fejlődés, nemzedékek közötti szolidaritás, TÁRS-program, Kor-Társ Idősügyi Program, Életút Pályázat, Nemzedékek Napja, „Vegyén részt Ön is” konferencia, Nemzedékek az iskolában program

Vajda Kinga (2017): Az Active Ageing és az Idősellátás jövőbeni lehetőségei. Esély 6: 94-108.

http://www.esely.org/kiadvanyok/2017_6/Esely_2017-6_3-1_Vajda_Active_Ageing.pdf

A szerző tanulmányában az idősellátás jövőbeni lehetséges opcióit, kutatások által bizonyított fejlesztési lehetőségeket mutat be, az active ageing (aktív idősödés) fogalommagyarázata mellett. Bemutatja az active ageing kialakulását, illetve az active ageing indexet. A fejlesztési lehetőségeket három irányból közelíti meg: a technikai fejlesztések oldaláról, az idősbarát környezet és települések oldaláról, valamint a mobilitás részéről. A technika oldalról sorba veszi a közelmúltban futó hasonló jellegű projekteket, jó gyakorlatokat, melyek markánsan képesek könnyebbé tenni az idősek életét, azonban megjegyzi, a klasszikus gondozást nem biztos, hogy képesek teljesen kiváltani. Az idősbarát települések, terek részben szintén olyan jó gyakorlatok, pilot projektek kerülnek elő, mint a szomszédokban rejlő lehetőségek kihasználása. A mobilitás részben hangsúlyossá válik, hogy mennyire fontos az egyén elmagányosodásának elkerülése a boldogságának megőrzése érdekében. Utóbbi megőrzéséért pl. a személygépjárművek idősbaráttá alakításával kapcsolatos módszert mutat be.

Kulcsszavak: idősellátás, active ageing, technikai fejlesztés, idősbarát települések, mobilitás, jó gyakorlatok

Dr. Villányi Piroska (1994): Szociálgerontológia. A Szociális Munka Alapítvány Kiadványa, Budapest

A könyvből ismereteket nyerhetünk a gerontológia történetéről, szakágairól, jellemző demográfiai adatokról. Az öregedés élettanát 2 részre tagolja a szerző. Az első részben a sejtjelenségek, az élő szervezet alapvető tulajdonságai, a homeosztázis és a stressz kerülnek fókuszba, majd pedig kifejtésre kerülnek az öregedésre vonatkozó elméletek, a szervezet öregkori jelenségei, az öregkorra jellemző külső és pszichés változások is. Ismereteket kaphatunk a kóros öregedésről és rizikófaktorairól

egyaránt. A geriátriai témakör alatt sorra veszi mindazon betegségecsoportokat és konkrét betegségeket, amelyek a legjellemzőbbek. Megismerkedhetünk a szociálgerontológia feladatával, módszereivel és vizsgálati körével. Az öregeknek a társadalom mikro- és makrostruktúrájában elfoglalt helyén taglalása egy igen érdekes fejezete a könyvnek, hiszen több szempontból is megvilágításra kerül (család, társadalom, földrajzi hely). Az öregek társadalmi helyzetét leginkább az öregek társadalmi befolyásán, a nyugdíj szerepén és az egészségügyre gyakorolt hatásán keresztül kívánja érzékeltetni az író. Az öregedésben lényeges szerepet játszó, alapvető környezeti tényezők közül külön említést kap a táplálkozás, a lakás és lakóhely, valamint a ruházkodás. Az öregek gondozása, a gondozás módszerei és formái, valamint a prevenció módszerei és szerepe kulcsfontosságú elem a témában.

Kulcsszavak: geriátria, gerontológia, öregedés, homeosztázis, stressz, biomorfózis, szociálgerontológia

Zárol Evelin: Az önkormányzati idősügyet érintő irányvonalak Magyarországon. PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskola, „a kormányzás területi, történelmi, társadalmi dimenziói” Politikatudományi Program

<http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/zarolevelinphd.pdf>

A szerző Phd értekezésében a magyarországi önkormányzatokat érintő idősügyet veszi górcső alá. Célja, hogy bemutassa az idősek ellátását végző intézményrendszert, hazai és külföldi jó gyakorlatokat ismertessen, valamint a partnerségi és együttműködési lehetőségekre hívja fel a figyelmet más európai uniós országokkal. Zárol szerint az állam fokozatosan kivonul az ellátórendszerből, és az öngondoskodás felé nyomja el az állampolgárokat. Az „idősbarát Önkormányzatokon” keresztül bemutatja, hogy az önkormányzatok sikeres időspolitikája az együttműködési képességeikben lakozik; továbbá az önkormányzatok partnerkapcsolatai lehetőséget jelentenek az előregedési problémák megoldáskeresésére.

Kulcsszavak: Idősgondozás, időspolitika, önkormányzatok, jó gyakorlatok, szociális alapellátás, szociális szakosított ellátások, Idősbarát Önkormányzat

Zárol Evelin (2014): Az idősek helyzete, idősügy Magyarországon 1-2. rész. Kapocs XIII. évf. 3. szám; Kapocs XIII. évf. 4. szám.

[http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2014/128/news;](http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2014/128/news)
<http://www.ncsszi.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto--lapszamai/kapocs-2014/161/news>

A szerző két részes tanulmányában általános, részletes képet mutat a hazai idősek helyzetéről. Célja, hogy bemutassa a társadalom előregedésének folyamatát, annak kialakulását, az idősekre jellemző demográfiai mutatókat, illetve számba veszi a jövőre vonatkozó prognosztizált adatokat. Bemutatja az idősügyet meghatározó magyarországi tényezőket, problémákat, kezdeményezéseket. Elemzi a szociális ellátórendszer főbb jellemzőit, az alap és szakosított ellátási formákat. Az összefoglalása végén egyrészt igényeket és kihívásokat, másrészt javaslatokat fogalmaz meg.

Kulcsszavak: Öregedés, Idősügy, Idősügyi Tanács, Idősügyi Karta, „Idősekért díj”, Idősügyi Nemzeti Stratégia, Idősügyi Cselekvési Terv, Idősek világnapja, Idősbarát Önkormányzati díj, Idősek akadémiaja, 2012 a tevékeny idősödés éve, Alapszolgáltatások, Falugondnoki szolgáltatás,

Tanyagondnoki Szolgáltatás, Szociális Étkeztetés, Házi Segítségnyújtás, Jelzőrendszeres Házi segítségnyújtás, Időskorúak nappali ellátása, Szakosított ellátási formák, Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények, Ápolást, gondozást nyújtó tartós bentlakást biztosító intézmények